

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ



Obor: Mezinárodní obchod

Zbrojní průmysl v ČR - historie a perspektivy

(bakalářská práce)

Autor: David SÁŇKA

Vedoucí práce: Ing. Iveta ČERNÁ, Ph. D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Zbrojní průmysl v ČR – historie a perspektivy vypracoval samostatně a vyznačil všechny citace z pramenů.

V Praze dne 4. 5. 2011

David SÁŇKA

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí své práce, Ing. Ivetě Černé, za cenné rady a připomínky v průběhu vypracování práce. Dále děkuji Ing. Jiřímu Dvořákovi ze společnosti Sellier a Bellot za vstřícné jednání a cenné informace a knižní zdroje k doplnění použitých údajů o společnosti. Velmi rád bych také poděkoval Ing. Janu Mrkvicovi a Ing. Josefu Křížovi ze společnosti RETIA za spolupráci a zprostředkování informací a údajů týkajících se firmy.

Obsah

Seznam použitých zkratk	i
Úvod.....	1
1 Zbrojní průmysl v České republice.....	3
1.1 Problém definice zbrojního průmyslu.....	3
1.1.1 Definice struktury zbrojního průmyslu.....	4
1.2 Regulace zbrojního průmyslu	6
1.2.1 Povolení a licence	6
1.2.2 Dokumenty OSN.....	8
1.2.3 Členství v EU a NATO.....	10
1.3 Struktura zbrojního průmyslu v ČR.....	12
1.3.1 Organizace zbrojního průmyslu v ČR	12
2 Historie zbrojního průmyslu na českém území.....	14
2.1 Moderní zbrojní výroba na českém území.....	14
2.1.1 Zbrojní výroba za Rakouska – Uherska.....	15
2.1.2 První světová válka a konec monarchie.....	16
2.1.3 Český zbrojní průmysl mezi lety 1918 – 1938	17
2.1.4 Produkce a obchod v meziválečném období.....	17
2.1.5 Průmysl za druhé světové války	21
2.2 Zbrojní průmysl mezi lety 1948 - 1989	22
2.2.1 Problematika vojenských výdajů	23
2.2.2 Zbrojní produkce a obchod ČSSR do roku 1989	25
3 Novodobý vývoj zbrojního průmyslu ČR.....	28
3.1 Změny po roce 1989	28
3.1.1 Konverze zbrojní výroby	29
3.1.2 Privatizace a obranná politika ČR	32
3.2 Současný stav a možný vývoj zbrojního průmyslu	34

3.2.1 Současná situace ve zbrojním průmyslu	35
3.2.2 Perspektivy budoucího vývoje.....	36
4 Situace ve vybraných firmách.....	42
4.1 RETIA a. s.	42
4.1.1 Historie.....	42
4.1.2 Současná situace a budoucí vývoj	44
4.2 Sellier a Bellot	46
4.2.1 Historie.....	46
4.2.2 Současný stav a budoucí rozvoj.....	49
Závěr	51
Seznam použité literatury	ii
Knižní zdroje.....	ii
Elektronické zdroje	iii
Seznam tabulek, grafů a schémat.....	vi
Seznam příloh	vii
Přílohy.....	viii

Seznam použitých zkratek

AČR	Armáda České republiky
AOBP	Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu
ATT	Dohoda o obchodu se zbraněmi (<i>Arms trade treaty</i>)
ČKD	Českomoravská Kolben Daněk
ČR	Česká republika
ČSFR	Československá federativní republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČZUB	Česká zbrojovka Uherský Brod
ECOWAS	Ekonomické společenství zemí západní Afriky (<i>Economic Community Of West African States</i>)
EDA	Evropská obranná agentura (<i>European Defence Agency</i>)
EU	Evropská unie
KLDR	Korejská lidově demokratická republika
MNO	Ministerstvo národní obrany (dřívější název)
MO	Ministerstvo obrany (aktuální název)
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NAMSO	Organizace NATO pro zásobování a zabezpečení (<i>NATO Maintenance and Supply Organization</i>)
NATO	Severoatlantická aliance
NDR	Německá demokratická republika
OSN	Organizace spojených národů
SB	Sellier Bellot
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SWOT	Analýza silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb (<i>Strengths, Weaknesses, Threats, Opportunities</i>)
UNODA	Kancelář OSN pro odzbrojování (<i>United Nations Office for Disarmament Affairs</i>)

Úvod

Zbrojní průmysl je podstatnou, ovšem i velice diskutabilní součástí hospodářství mnoha světových zemí, a to jak těch vyspělých, tak i rozvojových. Zbrojní výroba existuje také v České republice, kde má svou roli, která se v průběhu historie této země měnila, byla spojena s politickým systémem, který určoval chod země. Je to právě velice zajímavý vývoj a budoucí perspektivy zbrojního odvětví českého průmyslu, co mě zaujalo a vedlo k uchopení tohoto tématu pro bakalářskou práci. Co se vlastně rozumí pod pojmem český zbrojní průmysl? Jaká byla pozice českého, respektive československého zbrojařství během vývoje této země ve 20. století a jaká je nyní? Jaké jsou společnosti z tohoto odvětví na našem území? Na tyto otázky se pokusí tato práce odpovědět v několika částech.

Cílem této práce je poukázat na český zbrojní průmysl jako na důležitou součást české a československé historie, vysvětlit jeho komplikovaný přechod mezi některými tržními systémy a také pokusit se definovat perspektivy jeho budoucího vývoje. Pro splnění cíle bude použita analýza historie zbrojní výroby na našem území zaměřena na období mezi lety 1918 a 1989, následovaná rozбором situace v průběhu 90. let a zakončena analýzou možného budoucího vývoje. Práce bude využitelná jako průkazný materiál o významu zbrojní výroby na našem území a jako možné doporučení na budoucí vývoj zbrojního odvětví průmyslu.

V první kapitole se bude práce zabývat definováním, co se pod pojmem český zbrojní průmysl skrývá. Obsahovat bude popis toho, co všechno se rozumí pod zbrojní výrobou a jaké jsou momentálně prvky zbrojní výroby produkované na našem území. Dojde k představení organizací a uskupení, které mají kompetence zasahovat do zbrojního průmyslu na našem území. V obsahu je rovněž vysvětlení systému národních a zahraničních institucí a regulí, které působí na trhu se zbraněmi. Práce se zde dotkne problematiky licencí, jež regulují zbrojní průmysl, hlavně co se týče obchodování s finálními produkty.

Druhá kapitola textu se soustředí na historii zbrojní výroby na našem území. Jedná se o popis historie od úplných počátků z období husitských válek až po rok 1989. Stěžejním oddílem historie zbrojního průmyslu je v této práci ovšem až období od konce 19. století, kdy vznikaly na území dnešní České republiky první společnosti, z nichž některé jsou stále na trhu přítomny. Hlavní část je věnována dvěma důležitým

etapám vývoje ve zbrojní produkci a to sice období samostatného Československa mezi lety 1918 a 1938 a pak také období Československé socialistické republiky mezi lety 1948 a 1989. Dochází zde k představení produkce a jejího odbytu. V období od roku 1948 také práce zmiňuje další aspekty formující zbrojní produkci u nás.

Třetí kapitola práce se věnuje současnému a budoucímu vývoji zbrojní produkce na území ČR od roku 1989. Zmíněna je problematika konverze zbrojní výroby a také vliv privatizačních procesů na zbrojní průmysl. Současná situace je prezentována jako výsledek procesů z počátku 90. let. Práce v tomto oddíle rovněž obsahuje SWOT analýzu vztahující se k možnému budoucímu směřování zbrojní produkce v rámci české ekonomické a politické situaci.

Závěrečná kapitola práce je zaměřena na praktickou část. Je zde popsána situace v rámci podniků působících na českém trhu. Pomocí dotazníku a osobních pohovorů s tamními pracovníky byl vytvořen popis situace v českých zbrojních podnicích při respektování předchozích kapitol této práce. Podniky spolupracující na této části byly firmy Sellier a Bellot z Vlašimi, společnost vyrábějící především munici do střelných zbraní, a firma RETIA a. s. z Pardubic, která se zabývá zejména výzkumem a vývojem aktivních radiolokačních zařízení.

Na závěr je nutno přidat dodatek, že jsem se pokoušel spojit i s Ministerstvem obrany, ovšem po několika marných pokusech o kontakt se spojení nevydařilo. Jelikož ministerstvo disponovalo i zdroji, které jsem uvedl jako relevantní do zadání své bakalářské práce, byl jsem nucen tyto zdroje nahradit pomocí další adekvátní literatury.

1 Zbrojní průmysl v České republice

Zbrojní odvětví zaujímá důležitou roli v celkovém průmyslu České republiky hlavně vzhledem ke strategické úloze. Jelikož je zbrojní průmysl poměrně složitou a komplexní záležitostí, mohou zde vznikat různé problémy s definicí, co vše je jeho součástí. Problém obsáhlosti tohoto odvětví zahajuje část práce, která se bude blíže věnovat složitosti celého zbrojního neboli obranného průmyslu se všemi možnými produkty vyráběnými a statisticky vedenými na území ČR.

Zbrojní průmysl je kontrolován a to nejen v domácím trhu, ale i ze zahraničí, kdy se ovšem regule nevztahují ani tak na produkci, či vývoj produktů, ale středem jejich zájmu je zejména obchodní stránka věci. Je to tedy mezinárodní obchod se zbraněmi, který je pod dohledem zejména pro nespolehlivost některých destinací.

V českém zbrojním průmyslu hrají také významné české i zahraniční instituce, které jsou buď významnými partnery, mohou plnit ovšem i regulační nebo statistické úkony. Zejména ze zahraničí přichází hlavně strategie do budoucna a určování dalšího směřování celého odvětví.

1.1 Problém definice zbrojního průmyslu

Pojem zbrojní průmysl v sobě zahrnuje, stejně jako například automobilový průmysl, seskupení firem od dodavatelů jednotlivých součástek, jako jsou například optická mířidla či munice do lehkých zbraní, až po výrobu kompletních bojových prostředků např. bojových letounů nebo radiolokačních zařízení. Pro celé odvětví je spíše vhodné použít označení obranný průmysl, protože pod pojmem zbrojní si každý nedovede představit něco jiného než výrobu zbraní, což ovšem tvoří pouze jednu část celého odvětvové struktury.

Problematika se záměnou pojmů zbrojní a obranný průmysl se může zdát být zanedbatelným faktem, ovšem této chyby se dopouští i naši zákonodárci. Záměny se dopustil se při své návštěvě ve Zbrojovce Uherský Brod i senátor Zdeněk Škromach, který uvedl: „*Pro ČR je podstatná ochrana zbrojního odvětví a v naší zemi se vyrábí produkty na úrovni světové špičky a proto by se určitě měly uzavírat kontrakty na zbrojní zakázky právě s českými zbrojaři.*“¹ S tímto tvrzením lze samozřejmě naplno souhlasit, ovšem ukazuje to zároveň právě chybu v chápání celého průmyslu. Zbrojní

¹ *Parlamentní listy* [online]. 11. 5. 2010 [cit. 2011-03-03]. Strojní a zbrojní průmysl si musíme chránit. Dostupné z WWW: <<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/165157.aspx>>

průmysl není pouze o zbraních, tedy jedné ze součástí celého souboru. Zmínit oborové struktury je nezbytné pro pochopení komplexnosti celého odvětví a také pro započtení velkého počtu firem, které do tohoto odvětví zasahují a to buď celou svou produkcí, nebo jen určitou částí svého podnikání, přičemž důležitost zbrojní výroby může být pro každou takovou firmu odlišná.

1.1.1 Definice struktury zbrojního průmyslu

Kompletní popisování by bylo nadbytečné a pro porozumění čtenáře ohledně obsahu a definování celého odvětví bude postačující dělení, jež je veřejně přístupné z dokumentů Ministerstva průmyslu a obchodu. Materiál, který vydává MPO jako součást výkaznictví o zbrojním průmyslu je vhodný pro takové pochopení.² Z následujícího dokumentu jsou patrné velké rozdíly mezi chápáním zbrojního průmyslu jako výroby zbraní a pojetím, které pro toto odvětví mají administrativní orgány. Při pohledu na výkaz produkce a prodeje ve zbrojní výrobě, který je vydávaný právě MPO pro statistické a kontrolní účely, zjistíme, že při zařazení výroby jednotlivých podniků mezi zbrojní průmysl, může být produkt přiřazen do některé ze skupin, jejichž celková skladba se snaží zachytit celou strukturu zbrojní výroby. Tento výkaz je úzce spojen s vyhláškou o seznamu vojenského materiálu, jenž je dokumentem, který přesně definuje jednotlivé položky vyráběné v rámci obranných produktů. Seznam čítá 24 hlavních skupin, z nichž v každé jsou zmíněny veškeré položky a jednotlivé produkty patřící do příslušné skupiny.³

Tabulka 1 ukazuje, co všechno je bráno v rámci evidence MPO jako součást vojenské výroby. Jak z následující tabulky vyplývá, zde se jedná pouze o výrobu vojenskou a už je patrné, že zbrojní průmysl se neskládá jen z výroby zbraní, které tvoří pouhou jednu část tohoto výkazu, ale jedná se o složitý komplex materiálů, služeb a dokonce duševního vlastnictví a patentů.

V rámci tabulky 1 se jedná pouze o výrobu vojenskou, existuje zde i výroba civilní, ovšem pro pochopení struktury a složitosti odvětví od civilní výroby můžeme abstrahovat, neboť zbrojní průmysl pro civilní využití se zaměřuje takřka výhradně na výrobu různě upravených zbraní a munice, tedy toho, co je už součástí vojenské produkce, i když v jiné formě.

²MPO [online]. 9. 2. 2006 [cit. 2011-03-03]. Čtvrtletní výkaz o produkci a prodeji zbrojní techniky. Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument9843.html>>

³ MPO [online]. 12. 4. 1994 [cit. 2011-03-03]. VYHLÁŠKA č. 89/1994. Dostupné z WWW: <download.mpo.cz/get/26807/38885/446194/priloha011.doc>

Tab. 1 Druhy zbrojní produkce podle evidence MPO

1. Zbraně a systémy zbraní se směrovou a kinetickou energií
2. Munice
3. Raketová technika
4. Vozidla konstruovaná pro vojenské užití
5. Letecká technika speciální
6. Elektronická a spoj. zařízení, infračervená a optická, systémy palby
7. Technika zbrojní ostatní strojírenského charakteru
8. Technika zbrojní ostatní nestrojírenského charakteru
9. Zbrojní technika určená pro opravy a údržbu

Zdroj: MPO, Vyhláška č. 89/1994, Čtvrtletní výkaz o produkci a prodeji zbrojní techniky, kompletní tabulka s přiřazeným číslem v seznamu vojenského materiálu a výčtem zbraní viz příloha 1

Dále ještě musíme přičíst materiál dvojího užití, tedy část výroby, která se primárně využívá pro civilní účely, ale existuje zde možnost použití materiálů i pro zbrojní výrobu a to jak konvenčních zbraní, tak i zbraní hromadného ničení. Mezi materiál dvojího užití patří například obráběcí stroje, výroba různých oceláren a železáren, ale i chemické a biologické laboratoře. V neposlední řadě místa, kde se pracuje s radioaktivními látkami a atomovou energií. Výroba materiálu dvojího užití je významnou složkou zbrojní výroby.⁴

V neposlední řadě nemůže práce opomenout výrobu nekonvenčních zbraňových systémů, jako jsou produkce atomových zbraní a zbraní hromadného ničení, zejména biologických a chemických. Tímto získáváme celý komplex obranného průmyslu, jenž

⁴ MPO [online]. 2010 [cit. 2011-03-29]. Výroční zpráva o kontrole vývozu vojenského materiálu, ručních zbraní pro civilní použití a zboží a technologií dvojího užití v České republice za rok 2009. Dostupné z WWW: <download.mpo.cz/get/35863/47236/565371/priloha001.pdf>

zachycuje celou odvětvovou strukturu této oblasti, přičemž práce se zaměřuje zejména na konvenční vojenský materiál, který je popsán v tabulce 1.

1.2 Regulace zbrojního průmyslu

Zbrojní průmysl a jeho trh je specifická strategická oblast ekonomiky každého státu. I proto jsou zde snahy o regulaci ze strany státních orgánů i mezinárodních institucí. Důležitost tohoto odvětví deklaruje i administrativa, která je spojena nejen s výrobou, výzkumem a vývojem, ale zejména s obchodem a to jak na národní, tak především na mezinárodní scéně. Na národní úrovni se jedná hlavně o snahu transparentního prostředí a přehledu o produkci na celém území ČR.

Administrativa je zaměřená na produkci i kontrolu obchodování jednotlivých producentů pomocí povolení k produkci a obchodu, ale i na kontrolu jednotlivých zbrojních zakázek díky licenční politice na vývozy i dovozy, kterou má v gesci MPO a jež je popsána v následující části práce.

Na mezinárodní úrovni se jedná v případě regulací zejména o aktivity OSN a jejich dílčích organizací jako je Rada bezpečnosti, které se snaží regulovat zejména obchod se zbraněmi v rozvojových zemích a v zemích s diktátorskými režimy a bránit také nelegálnímu mezinárodnímu obchodu se zbraněmi.

Nejsou to pouze regulace jako prevence nelegálního obchodu se zbraněmi, existuje zde i další regulační způsob a to sice skrz jednotlivé smlouvy a také další politické akty, jako jsou například intervence jednotlivých členů NATO do obchodů dalších členů Aliance. V ČR se zatím objevil asi nejznámější příklad při prodeji radiolokačního zařízení Věra, které dokáže odhalit i nejmodernější nadzvuková letadla. Byla to právě americká vláda, která zastavila pokus o prodej tohoto zařízení do Číny, kde o něj byl velký zájem a tehdejšímu výrobcí se podařilo prodat tedy pouze jeden kus do Estonska a další právě do USA. Na návrh americké vlády přišel český výrobce o licenci na prodej do Číny při argumentaci strategickým ohrožením zájmů NATO, jak píše v jednom ze svých výtisků týdeník Reflex.⁵

1.2.1 Povolení a licence

Regulace zbrojního průmyslu v rámci ČR je soustředěna na oblasti obchodování a transparentní produkce, kde je nejdůležitější institucí Ministerstvo průmyslu a

⁵ Reflex [online]. 16. 12. 2004 [cit. 2011-03-05]. Věra a Tamara. Dostupné z WWW: <<http://www.reflex.cz/clanek/stary-reflex-tema-reflexu/17692/vera-a-tamara-rx-diskuse.html>>

obchodu, které je oprávněno udělovat povolení k prodeji zbrojního materiálu. Bez tohoto povolení není firma vůbec oprávněna uzavírat jakékoliv obchody s její zbrojní produkcí. Aktuálně čítá seznam držitelů povolení k obchodování se zbrojním materiálem přibližně 170 firem působících na celém území ČR. Aktualizovaný seznam je k dispozici na stránkách Ministerstva průmyslu a obchodu.⁶ Povolení je platné pouze po dobu 5 let a může být kdykoliv odebráno některým z účastníků řízení o udělení povolení (schéma 1).⁷ Není bez zajímavosti, že mezi držiteli povolení figuruje i Ministerstvo obrany a to zejména proto, že povinnost mít povolení neplatí jen pro firmy, ale pro veškeré subjekty v tomto prostředí.

Ovšem držení samotného povolení opravňuje majitele pouze k uzavírání a domlouvání obchodu, nikoliv k celé realizaci. Pro realizaci obchodu musí opět každý držitel povolení žádat Ministerstvo průmyslu a obchodu o vydání speciální licence a to jak na vývoz, tak i na dovoz, i proto je mezi držiteli povolení i Ministerstvo obrany, které realizuje prakticky pouze dovozy. Za rok 2009 bylo vydáno všem držitelům povolení dohromady 1002 licencí na vývoz zbrojních produktů a 911 licencí na dovoz zbrojních produktů. Licence je omezená na pouze na objem a produkci, které jsou v ní uvedené a žádost o její vydání může být zamítnuta kterýmkoliv orgánem v průběhu licenčního řízení (schéma 1).⁸

Získání povolení a licence je velmi podobné, co se týče administrativního procesu, kdy oba tyto dokumenty vydává Licenční správa MPO a vyžaduje souhlasné stanovisko MZV i MO pro úspěšné udělení. I toto řízení se ovšem dá obejít. Jedná se zde o obchod s vojenským materiálem, a proto někteří ilegální obchodníci mají snahy změnit zboží v civilní, aby se jich toto řízení netýkalo. Tento podvod se provádí prodejem částečně poškozeného zboží, které se prohlásí za nefunkční, ale po uskutečnění obchodu lze poškození napravit a vyrábět tak plně funkční zbraně. Existuje také možnost rozmontování zbrojního materiálu na jednotlivé součástky, prohlášení materiálu za civilní a export zboží se taktéž vyhne tomuto licenčnímu řízení.⁹

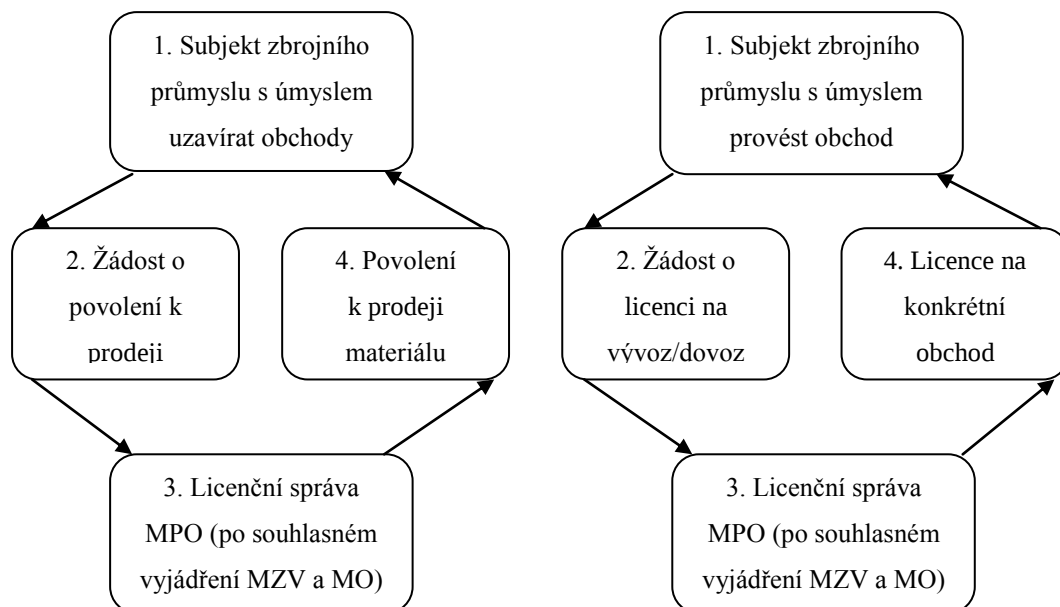
⁶MPO [online]. 15. 2. 2011 [cit. 2011-03-05]. Seznam držitelů povolení k 15.2.2011. Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument56926.html>>

⁷MPO [online]. 2010 [cit. 2011-03-29]. Výroční zpráva o kontrole vývozu vojenského materiálu, ručních zbraní pro civilní použití a zboží a technologií dvojího užití v České republice za rok 2009. Dostupné z WWW: <download.mpo.cz/get/35863/47236/565371/priloha001.pdf>

⁸MPO [online]. 2010 [cit. 2011-03-29]. Výroční zpráva o kontrole vývozu vojenského materiálu, ručních zbraní pro civilní použití a zboží a technologií dvojího užití v České republice za rok 2009. Dostupné z WWW: <download.mpo.cz/get/35863/47236/565371/priloha001.pdf>

⁹ *Transparency International* [online]. 20. 7. 2003 [cit. 2011-03-04]. Nelegální vývoz zbraní. Dostupné z WWW: <<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=1307>>

Schéma 1 Cyklus získání povolení a licence k obchodu



Zdroj: Výroční zpráva o kontrole vývozu zbraní za rok 2009, vlastní úprava

1.2.2 Dokumenty OSN

Regulace obchodování je ve velké většině zemí, včetně ČR, uskutečňována pomocí dokumentu, který vydalo OSN, konkrétně UNODA, tedy Kancelář OSN pro odzbrojování v rámci ochrany před nelegálním obchodem se zbraněmi. Tato mezinárodní úmluva, známá jako ATT (Arms Trade Treaty), je určujícím dokumentem pro obchod se zbraněmi, ovšem i s dalším vojenským materiálem a tedy i s dalšími produkty zbrojního průmyslu. ATT vznikla v roce 2006 jako odpověď na celosvětovou poptávku po regulaci obchodů s konvenčními zbraněmi a jako výsledek snahy, aby mezinárodní obchody se zbraněmi nevedly k porušování lidských práv a svobod.¹⁰

V době, kdy byla dohoda uzavírána, se nelegální obchod nevyhnul ani ČR. V naší zemi se asi mediálně nejslavnějším stal případ, kdy se jednalo o takzvaný reexport. Firma Agroplast zakoupila v Kazachstánu několik letadel MIG-21 a ve svých dílnách je rozebrala a označila za civilní průmyslový materiál. Celý náklad pak zaslala do Bratislavy, ovšem piloti náhle během letu změnili cílovou destinaci na Pchjongjang, zadržení byli při tankování na mezipřistání v Baku.¹¹

¹⁰ MZV [online]. 2005 [cit. 2011-03-05]. Smlouva o obchodu se zbraněmi. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/kontrola_exportu_zbrani/rb_osn_rezolute/index.html>

¹¹ Transparency International [online]. 20. 7. 2003 [cit. 2011-03-04]. Nelegální vývoz zbraní. Dostupné z WWW: <<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=1307>>

Tab. 2 Princip pěti „zlatých“ pravidel ATT

Státy nepovolí mezinárodní transfery zbraní či střeliva pokud:
(i) se zbraně budou používat nebo by mohly být použity k hrubému porušování mezinárodních lidských práv nebo vážnému porušení mezinárodního humanitárního práva.
(ii) mohou mít vliv, který by jasně ohrozil udržitelný rozvoj, nebo souvisí s korupčními praktikami.
(iii) by mohly vyvolat nebo zhoršit ozbrojený konflikt v rozporu se závazky podle Charty OSN a stávajících smluv.
(iv) přispívají k růstu již existujícím útvarům a prvkům násilného zločinu.
(v) existuje riziko, že budou zneužity pro jeden z výše uvedených účelů nebo k teroristickým činům.

Zdroj: OSN, <http://www.controlarms.org/en/arms-trade-treaty/golden-rules-for-an-arms-trade-treaty> (04. 03. 2011), vlastní úprava

Postoj České republiky k ATT je i přes drobnou kritiku pozitivní a ČR podporuje jeho existenci již od roku 2003, kdy se začal dokument vypracovávat. Na internetových stránkách Ministerstva zahraničí je také k nalezení názor na to, co by měla úmluva ATT konkrétně upravovat a co se snaží v rámci multilaterálních schůzek ČR prosadit: „Dle názoru České republiky by Arms Trade Treaty (ATT) měla právně závazným způsobem upravovat obchod s veškerými konvenčními zbraněmi a příslušnou municí. Aby se smlouva stala základem pro důvěryhodný funkční systém kontroly zbraní, měla by dle názoru ČR upravovat veškeré typy mezinárodních transakcí jako import, export, reexport, transit a překládku (tj. transfery), ale i zprostředkování. Přijetím mezinárodně závazného právního nástroje bude možné zajistit, že se z ATT stane silný nástroj zaručující legalitu a transparentnost mezinárodního obchodu se zbraněmi.“¹²

Je pravdou, že ATT není zcela bezchybným dokumentem a proto se zde ze strany ČR objevují připomínky novelizačních návrhů, které jsou následně zpracovány a vyhodnocovány na půdě OSN u institucí jako je UNODA, tedy Kancelář pro

¹²MZV [online]. 2005 [cit. 2011-03-05]. Smlouva o obchodu se zbraněmi. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/kontrola_exportu_zbrani/rb_osn_rezolute/index.html>

odzbrojení, kde je primárním cílem boj proti zbraním hromadného ničení a také maximální snaha o kontrolu obchodů s konvenčními zbraněmi.¹³

Osobně shledávám ATT jako vhodný dokument, který zabezpečuje alespoň základní pravidla ve snaze zamezit nelegálnímu obchodování se zbraněmi. I přes některé nedostatky je ATT krokem vpřed proti organizovanému mezinárodnímu obchodu se zbraněmi. Oceňuji snahu OSN zabránit obchodování do zemí s diktátorským režimem nebo do zemí kde zrovna probíhá občanská válka. Je ovšem trochu na škodu, že úmluva ATT nereguluje trochu více i lokální skupiny nelegálního obchodu, které fungují zejména v zemích bývalého východního bloku.

1.2.3 Členství v EU a NATO

Česká republika jako člen EU musí samozřejmě brát v potaz politiku EU vůči zbrojnímu resortu. Jako výsledek snahy o společný postup ve zbrojní výrobě byla na Radě ministrů v červenci roku 2004 vytvořena EDA (European Defence Agency)¹⁴, což je agentura, která má za úkol koordinovat společnou obrannou politiku členských států EU ve spolupráci s jejich zainteresovanými ministerstvy. V čele této agentury stojí Catherine Ashton, tedy Vysoká evropská komisařka pro zahraniční a bezpečnostní politiku EU, z čehož vyplývá, proč právě ona stojí v čele této agentury, která se bezpečnostní politikou zabývá. V této organizaci pod jejím vedením zasedají ministři obrany všech členských zemí kromě Dánska, které má z obranné politiky vyjednanou výjimku, v rámci výjimek vyjednaných po neúspěšném referendu o Maastrichtské smlouvě¹⁵.

Tab. 3 Program EDA ve 4 bodech

<i>1. Rozvoj obranných schopností všech členských států</i>
<i>2. Podpora obranného výzkumu a vývoje</i>
<i>3. Podpora vzájemné zbrojní spolupráce</i>
<i>4. Vytváření konkurenceschopného evropského trhu s obranným vybavením a posílení evropské obrany, technologické a průmyslové základny.</i>

Zdroj: EDA, <http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area=Background&id=122>
(05. 03. 2011), vlastní úprava

¹³ UNODA [online]. 2011 [cit. 2011-03-05]. UNODA VISION STATEMENT. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/disarmament/HomePage/about_us/odavisio.shtml>

¹⁴ Euractiv [online]. 1. 5. 2006 [cit. 2011-03-05]. Veřejné zakázky v oblasti obrany. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/veejn-zakzky-v-oblasti-obrany>>

¹⁵ EDA [online]. 3. 5. 2007 [cit. 2011-03-05]. Background. Dostupné z WWW: <<http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area=Background&id=122>>

Agentura funguje na principu doporučení, které předkládá buď jednotlivým členům, nebo do Rady EU, která je následně schvaluje a zasílá do legislativního procesu. Doporučení nejsou tedy přímo závazná, ovšem státy se jimi ve většině řídí pro zajištění lepší koordinace ve společné obranné politice. Hlavní prací Agentury veškeré projekty týkající se zbrojní výroby a spolupráce členských států v daných problematikách.¹⁶

Asi nejdůležitější organizace je NATO. Vstupem do této organizace se naše země zavázala spolupracovat a plnit požadavky Aliance a přispívat tím k funkčnosti tohoto uskupení. Základním cílem Aliance je spolupráce při řešení bezpečnostních problémů v některém z členských států. Bezpečnostními problémy se rozumí zejména ozbrojené ohrožení některého ze členských států, kdy podle Washingtonské smlouvy znamená napadení jednoho ze členských států automaticky napadení celé Aliance a bude následováno odvetnými opatřeními vojenského charakteru celou Aliancí. Původním účelem vzniku byla snaha o nastolení klidné situace zejména v zemích na evropském kontinentu a tato snaha se zdá být v dnešní době reálnou.¹⁷ NATO ovšem na rozdíl od EU státy nijak neomezuje, co se týče plné svrchovanosti v oblasti národní politiky obrany a bezpečnosti, funguje totiž na principu fóra, kde se mohou konzultovat veškeré záležitosti. V rámci jednotlivých orgánů NATO dochází k přijímání nejdůležitějších rozhodnutí ve všech klíčových oblastech, jako jsou bezpečnostní politika, ale také například vojenské intervence či problematika obchodování s různými materiály.¹⁸

Osobně jsem přesvědčen, že naše členství v mezinárodních institucích je nezbytné, ale není úplně dokonalé. Požadavky NATO na povinné výdaje na obrannou politiku nejsou v dnešní době úplně legitimní při snaze všech vlád o maximální úspory. Co se evropských institucí týče, jejich komplikovanost opět lehce předčila jejich užitečnost, určitě se Agentura pro koordinaci veškerých zbrojních záležitostí zdá být užitečná, ovšem v této formě podle mého názoru není maximálně efektivní, což by se dalo upravit snadnějším legislativním rámcem této organizace a také závazností

¹⁶ *Obrana a strategie* [online]. 2010 [cit. 2011-03-05]. Evropská obranná agentura v šesti letech. Dostupné z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2010/clanky/evropska-obranna-agentura-v-sesti-letech.html>>., vybrané projekty EDA viz příloha 2

¹⁷ MO [online]. 2010 [cit. 2011-03-05]. NATO - vznik. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=2409>>

¹⁸ MO [online]. 2010 [cit. 2011-03-05]. Hlavní orgány Severoatlantické aliance. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/nato/hlavni-organy/hlavni-organy-severoatlanticke-aliance-8248/>>

některých jejích doporučení, která nemusí být respektována, v čemž je jedna slabina této organizace a ta druhá spočívá v samotném legislativním procesu EU, který může přinést některé nevhodné pozměňovací návrhy a nepodpořit tak snahu o efektivní kooperaci členských států ve zbrojní výrobě.

1.3 Struktura zbrojního průmyslu v ČR

Zbrojní průmysl má v ČR řadu organizací, které mají na směřování zbrojního odvětví menší či větší vlivy. Zásadních je ovšem pouze několik a to jsou takové, které jsou jmenovány v následující části této práce. Velmi důležitou roli hrají jednotlivá ministerstva, která se zaobírají národním zbrojním průmyslem. Není to pouze Ministerstvo obrany (MO), ale také Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) a důležité v dnešní globální ekonomice je také Ministerstvo zahraničních věcí, které hraje ovšem méně významnou roli než předchozí dva resorty. Ovšem zastupuje české zájmy na konferencích OSN, odkud je například právě dohoda ATT.

1.3.1 Organizace zbrojního průmyslu v ČR

Ministerstvo obrany zastupuje český zbrojní průmysl na půdě EDA, jakožto jeden ze spojenců v rámci všech členských států, kde se právě určuje celoevropská strategie dalšího postupu ve všech oblastech obranného průmyslu. Co je ovšem asi nejpodstatnější pro celé průmyslové odvětví ve spojitosti s kompetencemi Ministerstva obrany, je fakt, že Ministerstvo obrany uzavírá za Českou republiku veškeré obranné pakty a to jak bilaterální, tak multilaterální a ovlivňuje tak veškeré směřování pro český zbrojní průmysl, jak ukazuje tabulka 4.

Tab. 4 Smlouvy v rámci zbrojního průmyslu

Druh smlouvy	V gesci	Příklad smlouvy
Bilaterální	MO	Smlouva s Červeným křížem, smlouva s NAMSO
Multilaterální	MO	Smlouva NATO, smlouva s Partnerstvím pro Mír
Ostatní smlouvy	mimo MO, většinou MZV	Charta OSN, dohoda ATT

Zdroj: MO, mezinárodní smlouvy, vlastní úprava na základě uvedených údajů

Mimo MO je pro zbrojní průmysl jako takový důležitá správa v rámci Ministerstva průmyslu a obchodu, které je klíčové v rámci regulace a statistických údajů

o obranném průmyslu. Role MPO v regulaci zbrojního průmyslu a zejména v oblasti obchodu s produkty obranné výroby a to jak na mezinárodní, tak i na národní úrovni byl již popsán v předchozí části této práce. Ovšem i statistické úkoly jsou pro srovnání mezi jednotlivými průmyslovými odvětvími a pro mezinárodní srovnávání důležité. Pro tyto důvody jsou vydávány právě čtvrtletní výkazy o prodeji zbrojního materiálu, za pomoci kterých se tato práce snaží definovat i širokou škálu zbrojní výroby.¹⁹

Institucí v českém zbrojním průmyslu je také Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu (AOBP). Asociace vznikla v roce 1997, a v dnešní době zastřešuje podstatnou část českých zbrojních producentů, kteří se pohybují v oblastech, jako jsou například výzkum, vývoj, výroba a prodej veškerých produktů využitelných v rámci oblastí politiky a bezpečnosti. Od roku 2000 k sobě tato asociace přidružila také Asociaci leteckých výrobců. Jejím hlavním úkolem je jednotné prosazování zájmů jednotlivých členů v rámci dialogu na půdách Parlamentu, zasedání vlády či mezinárodních institucí.²⁰ Vznik takovéto organizace je logickým vyústěním situace kolem globálního hospodářství, kdy jednotlivé části nemají velkou možnost prosazovat své zájmy a proto se sdružují do podobných uskupení. Taková uskupení pak dávají svým členům větší vyjednávací pravomoci a větší váhu při jednání.

Podle mého názoru se jedná o odvětví, které je na vrcholu co se týče strategičnosti i důležitosti, proto se nemůžeme divit tomu, kolik institucí se v daném odvětví pohybuje. Ovšem mám pochybnosti o funkčnosti některých z nich. Přeci jen funkce některých ministerstev jsou poměrně zbytečně rozptýlovány, kdy MZV a MO reprezentují zbrojní průmysl u různých mezinárodních institucí, zde by bylo možná vhodné utvořit například jeden výbor, který by pak mohl blíže spolupracovat se zbrojaři. Naopak velmi oceňuji snahy AOBP, která se snaží prosazovat zájmy zbrojních výrobců. Tuto instituci shledávám velmi vhodnou pro dnešní globalizovaný svět, kdy jsou zájmy jednotlivce příliš atomizované a síla skupiny je daleko významnější.

¹⁹ MPO [online]. 9. 2. 2006 [cit. 2011-03-03]. Čtvrtletní výkaz o produkci a prodeji zbrojní techniky. Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument9843.html>>

²⁰ Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), str. 50

2 Historie zbrojního průmyslu na českém území

Zbrojní průmysl je na českém území odvětvím s velkou tradicí, s historií, která je pestrá a značně obsáhlá. Naše země se proslavila zejména díky výrobě zbraní střelných. Tato tradice už je zmapovaná dokonce z dob vlády Lucemburků na českém trůnu, kdy první známý výrobce tehdejších pušek, což bylo souhrnné označení pro veškeré palné zbraně, kterým byl mistr Jindřich z Malé Strany, otevřel svou výrobu již roku 1373.²¹

Následný rozvoj zbrojního průmyslu ukazuje na důležitost husitského období pro světový zbrojní průmysl, kde bylo použito poprvé názvosloví houfnice, která se pod poněkud změněným názvem „Haufnitz“ používá dodnes pro určitý druh dělostřeleckého materiálu a zapomenout se nemůže ani na slovo píšťala, které dalo vzniknout pozdějšímu názvu pistole.²² Ovšem význam českých zbraní nebyl pouze v názvosloví, ale další mistři tohoto řemesla se na českém území objevovali i v dalších stoletích a celá česká výroba zbraní se v Evropě těšila velké popularitě a takto se celé odvětví dostalo až do své moderní éry, která započala po průmyslové revoluci.

Práce v této pasáži ukazuje, jak v Česku vznikaly první velké korporace pracující ještě pro rakouskou monarchii. Zejména se věnuje dvěma zásadním historickým obdobím nejen pro celý zbrojní průmysl, ale pro celou českou historii, tedy období samostatného československého státu od roku 1918, který trval až do roku 1938 a poté významnému období mezi lety 1948 a 1989, kdy se celý český průmysl řídil pomocí plánovaného hospodářství pod vedením SSSR a pod vládou Komunistické strany. Mezi těmito obdobími jsou dva významné světové konflikty, které jsou nezanedbatelnou součástí zejména pro zbrojní průmysl. Zbrojařská pozice těchto období je specifická a samozřejmě bude v práci zmíněna v rámci jednotlivých etap vývoje zbrojní výroby u nás.

2.1 Moderní zbrojní výroba na českém území

Nadpis svědčí o tom, že zbrojní produkce má jistě bohatou tradici a historii, ale tato práce se zajímá zejména o produkci, kterou známe nyní. Počátky se mohou hledat ve druhé polovině 19. století, kdy za dob Rakouska – Uherska vznikaly na českém

²¹ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 10

²² Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 12

území první společnosti zbrojního průmyslu, z nichž některé, jako například munička Sellier a Bellot, jsou stále na trhu přítomny.²³

Významným obdobím, zejména pro český zbrojní průmysl, je období po první světové válce. Bylo to zejména v prvních 20 letech existence samostatného Československa, kdy se zbrojnímu průmyslu velmi dařilo. První etapa vývoje zbrojního průmyslu byla završena největším ozbrojeným konfliktem v dějinách lidstva, tedy druhou světovou válkou²⁴.

Další velkou historickou etapou vývoje zbrojního průmyslu v Československu je období, kdy se vlády a vlivu v této zemi zmocnily Sovětský svaz a Komunistická strana. Toto období končilo v roce 1989. Po roce 1948 se stejně jako před rokem 1938 zbrojnímu průmyslu velmi dařilo v mnohých odvětvích.

2.1.1 Zbrojní výroba za Rakouska – Uherska

První důležité subjekty české a československé zbrojní výroby vznikaly za doby, kdy české území spadalo pod správu Habsburků a vládla zde monarchie. Jako jedna z prvních vznikla na našem území firma vyrábějící střelivo Sellier a Bellot, která je podle svých zdrojů údajně jednou z nejstarších nepřetržitě vyrábějících firem na světě. Již díky výrobě perkusní zápalky vznikla tato firma v roce 1825 a na českém zbrojním průmyslu se tedy podílí již více než 180 let.²⁵ Ovšem s respektem k výrobě munice v Praze, za vznik zbrojního průmyslu u nás se považuje zejména počátek zbrojní výroby ve Škodě Plzeň. V 90. letech 19. století se stala z poměrně nevelké a nijak zvlášť významné firmy důležitým centrem pro výrobu zejména dělostřeleckého materiálu, což byla v dané době nejvýznamnější část zbrojní výroby. Admirál Sterneck, po špatné zkušenosti s firmou Krupp, přemluvil Emila Škodu, aby započal výrobu artilerie ve svých továrnách a ocelárnách.²⁶ V Plzni se od konce 19. století začaly vyrábět děla a kanóny. Jelikož firma neměla žádné předchozí zkušenosti, byla výroba velmi komplikovaná. Ovšem Škodovým závodům právě jejich nezkušenost nakonec velmi pomohla. Právě v době, kdy se začínalo s plzeňskou zbrojní výrobou, docházelo v průmyslu k prvním velkým změnám. Do té doby se veškeré děla vyráběla z bronzu, ovšem v Plzni zachytili nový trend, který ukazoval směrem k výrobě děl z ocele. Právě

²³ *Sellier a Bellot* [online]. 2011 [cit. 2011-03-12]. Hlavní stránka. Dostupné z WWW: <<http://www.sellier-bellot.cz/cesky/>>

²⁴ *Druhá světová* [online]. 2010 [cit. 2011-03-12]. Statistika. Dostupné z WWW: <<http://druha.svetova.cz/clanky/statistiky/>>

²⁵ Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 9

²⁶ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 21

díky nezkušenosti nebyla Škoda nijak vázaná k výrobě bronzových produktů a proto, když se ukázalo, že ocelové výrobky jsou jednak levnější, ale také již stejně účinné jako bronzové, získala Škoda poměrně výraznou konkurenční výhodu a stala se významným producentem artilerie nejen pro Rakousko – Uhersko.²⁷

Nejvýznamnější byla, trochu paradoxně pro suchozemský stát, výroba děl pro námořnictvo, kde byla hlavním odběratelem domácí monarchie a její velká bitevní flotila. Ovšem produkce se neomezila pouze na lodní děla, známá jsou také děla polní a horská, která se dočkala úspěchů nejen u nás. Z historických údajů můžeme soudit, že výrobky byly již tehdy předmětem velkého zájmu, mimo Rakousko se prodávaly také například do Belgie, Švýcarska, později i do Francie, do Ruska, ale také do Číny, Uruguaye nebo Kostariky.²⁸ Již podle těchto zdrojů můžeme s velkou pravděpodobností tvrdit, že tehdejší Škoda Plzeň se stala významným členem zbrojního průmyslu, který si dokázal poměrně rychle, při započetí výroby až později ve druhé polovině 19. století, vybudovat svou pozici nejen v rámci monarchie, ale také dokázal své výrobky uplatnit v Evropě i v zahraničí.

2.1.2 První světová válka a konec monarchie

Je trochu paradoxní, že právě za první světové války došlo v rámci našeho zbrojního průmyslu k významnému útlumu. Škoda totiž vyráběla hlavně děla pro rakouské námořnictvo, které ovšem vzhledem k nepříznivému taktickému vedení bitev muselo zůstat zakotveno v přístavech a po válce byla tato stěžejní činnost dokonce úplně opuštěna, neboť byla celá výrobní licence prodána do Francie, která se tímto způsobem snažila o významné oslabení konkurence, což se jí také do značné míry povedlo.²⁹ Ovšem jak již bylo řečeno dříve, ostatní výroba v Plzni existovala i během války, její výrobky se bitev účastnily a díky jejím vývozům před rokem 1914 se během válečných bojů objevovaly na většině front. Tabulka 5 ukazuje, že výroba v Plzni činila v období války významnou část celkové produkce monarchie. Do nové doby si tak Plzeň své postavení udržela a mohla tak odstartovat společně s dalšími podniky výrobu v prvorepublikové době.

²⁷ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 23

²⁸ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 32, 34

²⁹ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 27

Tab. 5 Dělostřelecká výroba v Plzni a v monarchii během 1. Sv. války

Časové období	Škodovy závody v Plzni		Rakousko – uherský průmysl celkem	
	hlavně	lafety	hlavně	lafety
1914	142	148	219	148
1915 I. pololetí	178	333	601	429
II. pololetí	424	1007	862	1313
1916 I. pololetí	544	1073	1318	1457
II. pololetí	887	1147	2332	1751
1917 I. pololetí	1805	1434	2285	1900
II. pololetí	1242	993	1906	1561
1918 I. pololetí	778	685	1296	1170
VII - X	524	360	742	595

Zdroj: Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 44

2.1.3 Český zbrojní průmysl mezi lety 1918 – 1938

Období mezi světovými válkami znamenalo výraznou etapu pro zbrojní výrobu na našem území. Před vznikem samostatného Československa v roce 1918 působila výrazně pouze Škoda Plzeň, která se stala významným zbrojním producentem již za minulé éry. Její pozice při vzniku nového státu byla tedy poměrně dobrá, již zavedená výroba, tedy i licence na výrobu různých produktů. Ovšem brzy po osamostatnění od monarchie se na našem území začali objevovat noví producenti v odvětvích zbrojní výroby, která se v té době na území ČSR nevyskytovala.

V této době hraje velmi důležitou roli Ministerstvo Národní Obrany (MNO), které je nejen důležitým zákazníkem, což si dokážeme v následující podkapitole, důležitým dozorčím a správním orgánem pro celý tehdejší zbrojní průmysl, kdy rozhodovalo o směřování výroby u jednotlivých producentů.³⁰

2.1.4 Produkce a obchod v meziválečném období

Jak již vyplynulo z konce předchozí podkapitoly, důvody pro zahájení zbrojní výroby ve více diverzifikované podobě než pouze dělostřelecké, byly zřejmé. Nově vzniklý stát neměl v roce 1918 k dispozici vlastní armádu a logicky tedy nedisponoval ani vlastní výzbrojí. A MNO se rozhodlo vydat právě směrem vlastního vývoje a na

³⁰ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), údaje objevující se v jednotlivých kapitolách knihy

základě úspěchů Škody Plzeň se tak objevila řada výrobců v různých odvětvích. U dělostřelecké výroby měla stále výhradní výrobní právo právě Škoda, která již měla potřebné znalosti a také licence na výrobu, bez kterých výrobek produkovat nelze. S celkovou dělostřeleckou silou, čítající jak lehká, tak i těžká děla, protiletadlovou obranu a minomety, jež byly také součástí této produkce, byla československá armáda vybavena velice kvalitním materiálem na svou dobu, a jak uvádí zdroj, „byla to jedna z nejsilnějších stránek armády.“³¹

Exportovalo se například do Španělska nebo i Argentiny. Objevil se ale nový, důležitý partner. Byl jím Sovětský svaz, který započal styky s československým zbrojním průmyslem právě přes Škodovy závody. Objednávky z SSSR byly ve velkých objemech. Do SSSR dostali i další čeští výrobci, jako například firma Explosia Pardubice. Největší objednávka ze SSSR byla na tehdy astronomickou sumu 3,3 milionů dolarů, což byl rekordní obchod plzeňské firmy za dělostřelecké materiály.³² Škoda Plzeň si tak stále držela post jedné z nejdůležitějších zbrojních firem své doby a mohla své výrobní portfolio také rozšiřovat na nové oblasti zbrojní produkce, což práce rozebere v následující části.

Rozvíjejícím se odvětvím byla výroba obrněných vozidel. Samotná produkce vozidel vznikla až na počátku 20. let, kdy se k nám dostaly obrněné automobily italské produkce, na základě kterých se nechala inspirovat Škoda Plzeň a ta začala vyrábět první obrněné bojové vozidlo a jejich vývoj došel až k produkci obrněného automobilu PA-II.³³

Ovšem nedůležitější a nejznámější odvětví obrněných vozidel je výroba tanků, jakožto podstatná část výzbroje veškerých armád. V této oblasti hrálo v tehdejším státě důležitou roli právě zmiňované MNO, které chtělo do výzbroje tank, jenž by obstál v mezinárodním měřítku. Výzkum a vývoj byl právě prováděn na pokyny MNO a požadavky a tím se stala tato organizace nejen důležitým odběratelem, ale také určujícím prvkem následné produkce.³⁴ Tanková produkce se stala předmětem velké konkurenční bitvy mezi firmami Škoda a ČKD, což je zkratka pro společnost Českomoravská Kolben-Daněk.

³¹ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 87

³² Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 84

³³ Dobový tisk uvádí, že v případě PA-II se jednalo o nejlepší obrněný automobil na světě, Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 97

³⁴ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 103

Úspěch nakonec zaznamenala spíše ČKD, ačkoliv tank Škodovky se stal součástí výzbroje československé armády. Výrobky ČKD se staly hlavním vývozním artiklem v oblasti tanků, jak ukazuje tabulka 6. Vytvořily tak konkurenci světovým firmám z Francie a Anglie, které do té doby ovládaly z většiny celosvětové trhy s obrněnými bojovými vozidly. Československé tanky se tak dostávaly do výbavy armád nejen v Evropě, ale také na Blízkém východě a dokonce i v Jižní Americe.

Tab. 6 Exporty tanků z výroby ČKD

Typ	Objednávka pro	Rok	Počet ks
AH IV	Írán	1935	50
TNH	Írán	1935	50
R-I	Rumunsko	1936	35
AH IV- Sv	Švédsko	1937	50
TNH- Sv	Švédsko	1938	92
LTH	Švýcarsko	1937	24
LTP	Peru	1938	24
LTL	Litva	1938	21

Zdroj: Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 134

Úspěchy zaznamenala v daném období také výroba letecká, která se soustředila na různé druhy vojenských letadel. Výroba bombardérů a průzkumných letadel byla opět na vysoké úrovni a byla oceněna i zahraničním zájmem o naši produkci. Jeden z nejlepších produktů ve výzkumném letectví, letoun Letov ŠM-2, který získal ocenění na prestižní předváděcí akci v Curychu, byl vyvezen např. do Jugoslávie.³⁵ Výrobky firem Letov a Aero byly úspěšně prodány do dalších evropských zemí, významný byl například prodej průzkumných letadel do Estonska. U bombardérů byla zkušenost podobná, zakázky byly například v Turecku a opět v Jugoslávii. Úspěšně dopadly také předváděcí akce našich bombardérů v SSSR, kde se líbily natolik, že v květnu roku 1935 podepsaly zástupci MNO a tamních sovětských orgánů smlouvu o vzájemné spolupráci, která umožnila českým konstruktérům přístup k sovětským technologiím, které byly v té době na velmi dobré úrovni.³⁶

Specifickou částí byla produkce stíhacích letadel, kde se objevily firmy Avia, Aero a Letov a jejich produkty. Vrchol přišel v roce 1937, kdy byla na mítinku světových letadel v Curychu na soutěži stíhacích letadel stíhačka B-534 od Avie, která

³⁵ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 185

³⁶ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 177

již patřila pod správu plzeňské Škody, jako nejlepší sériově vyráběný dvojplošník v Evropě. Ovšem nebylo to nejlepší letadlo evropské produkce vůbec. Tuto pozici zastávaly v této době již německé Messerschmitty, které představovaly vrchol letecké produkce v Německu.³⁷

Asi nejvýznamnější byla na našem území výroba střelných zbraní. V tomto odvětví se v Československu objevila firma světové špičky a to sice Zbrojovka Brno, společnost, jejíž úspěšný vývoj naznačuje následující tabulka 7.

Tab. 7 Vývoj Zbrojovky Brno

	Akciový kapitál	Počet zaměstnanců	Zisky
Počátky existence (1919-1924)	30 mil. (1924)	600 (v roce 1919)	70 mil. mezi lety 1919/1934
Předválečná situace	120 mil. (1938)	25 000 dělníků a 1800 úředníků (1939)	14,5 mil. (1936) 20,5 mil. (1937)

Zdroj: Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), vlastní úprava dat str. 236

Během třicátých let se díky své produkci stala Zbrojovka největším exportérem pušek na světě, od poloviny 20. let se stala takřka výhradním vývozním artiklem právě puška vzor 24 a její různé úpravy, které se vyrobilo do roku 1938 přes 2 miliony kusů, z toho dvě třetiny putovaly na vývoz do různých částí světa. Puška byla poslána do zemí jako Bolívie, Brazílie, Čína, Guatemala, Írán, Japonsko, Jemen, Kolumbie, Mexiko, Nikaragua, Rumunsko, Turecko, Venezuela a další. Československá armáda jich měla k dispozici přibližně 750 000 v roce 1938.³⁸

Další velmi strategickým produktem byly kulomety. Jejich výrobou se chtěla prosadit firma Praga, která nakonec ovšem nevyhověla požadavkům MNO a to tak pověřilo výrobou kulometů Zbrojovku v Brně, která dostala první objednávku na kulomety v roce 1925. Do roku 1938 se těchto kulometů v různých vzorech objevilo v československé armádě přes 100 000 kusů. Při pokračujícím výzkumu vynalezlo brněnské kulometné oddělení i vlastní produkt, který již patřil mezi absolutní světovou špičku, kdy vytvořil řadu rekordů, jako počet výstřelů bez zaseknutí nebo délku nepřetržité střelby a také minimální vychýlení mušky po několika tisících výstřelech, což z kulometu ZB vzor 30 dělalo nejlepší kulomet na světě. Produkt si objednalo Rumunsko v objednávce na 25 000 kusů. A tento samopal se také dočkal velmi důležitého ocenění, které rozebíral i tehdejší tisk. Vzor 30 si objednali na zakoupení

³⁷ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 163

³⁸ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 210-212

licence na výrobu výrobci z Anglie, což byl v té době historický moment, kdy světový lídr ve zbrojní výrobě žádal Zbrojovku o jejich výrobek. Spojením anglických producentů a Zbrojovky vznikl kulomet Bren, který se pak prodával ve velkých zakázkách zadaných jak v Anglii, tak i v Brně a později i výrobě v Kanadě. Prodáván byl do mnoha zemí, zejména zakázka 28 000 kusů do Číny, kterou obdržela Zbrojovka, byly velmi podstatná, důležité byly objednávky z Jižní Ameriky, Afriky a dalších států Evropy.³⁹

Je evidentní, že zbrojní výroba od dob monarchie až po začátek druhé světové války byla významným a důležitým odvětvím. Zejména společnosti jako Škoda Plzeň a Zbrojovka Brno ukázaly, že zbrojní průmysl by mohl tvořit podstatnou část naší ekonomiky a to zejména co se týče vývozu. Věhlas a kvalita produktů zbrojní výroby z naší země dělaly jednu z nejdůležitějších a největších mocností. Z uvedených zdrojů vyplývá, že v průběhu třicátých let Československo patřilo mezi největší exportéry a proto se podle mě z tohoto pohledu opět ukazuje jako aktuální otázka, do jaké míry jsme se mohli efektivně bránit proti nacistické intervenci v letech 1938 a 1939. Důležitost a kvalita zbrojní výroby za období do roku 1939 jsou také důvodem pro takový rozsah práce věnovaný právě tomuto tématu.

2.1.5 Průmysl za druhé světové války

Druhá světová válka proběhla v československém průmyslu ve dvou vlnách. První vlna znamenala odebrání veškeré tehdejší produkce do rukou nacistického Německa. Samotní Němci byli při přebírání překvapeni, jakou sílu bez boje dostali. Ti, co přebírali naši techniku, jako Rakušan Böhm, důstojník armády, údajně udiveně prohlásil: „*A oni se vzdali.*“⁴⁰ Němci obdrželi mimo jiné tanky, většinu z nich ovšem úmyslně poškozených, aby se tak zajistila jejich nepoužitelnost, letadla, která používali jako cvičná a další vojenskou techniku. Většinu z této techniky buď zničili, nebo odeslali svým spojencům a kolaborantům, takže při slovenském národním povstání proti nacistům bojovaly zejména tyto zbraně předválečné výroby.

Druhá vlna byla pak za války samotné. Většina důležitých zbrojních producentů byla pod nacistickou kontrolou již před válkou a to různými způsoby. Někde došlo k prostému odkupu akcií, někde došlo k násilnému odebrání do německé správy při intervenci na základě výsledků Mnichovské smlouvy. Principy získávání

³⁹ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 220-224

⁴⁰ Miroslav Šáda a kolektiv, Umlčené zbraně (1966), str. 143

československých zbrojních podniků do rukou německé nadvlády jsou popsány v historii České zbrojovky Uherský Brod. Je zde doloženo, že Německo mělo zájem na dodávkách českého zbrojního průmyslu a to zejména pro rychlé vítězství ve válce. Výroba a dodávky fungovaly na bázi běžných obchodních vztahů, pouze s rozdílem, že se vše dodávalo Německu a jeho spojeneckým silám. K ovládnutí podniků podle dokumentů docházelo dvojím způsobem. Jednak to bylo na základě různých finančních machinací, kde se posléze rozhodující část podniku dostala pod správu nacistického vedení, což bylo k vidění zejména u větších společností, tedy zejména v Brně a Plzni. Ovšem u menších podniků, jako byla právě Česká zbrojovka, došlo k převzetí pomocí personální politiky, kdy Němci do vedení dosadili na klíčové posty své stoupence a ti zde provedli patřičné personální změny tak, aby podniky mohly dále bez přestávky produkovat své výrobky, které pak následně prodávaly právě nacistickým silám.⁴¹

2.2 Zbrojní průmysl mezi lety 1948 - 1989

Po ukončení druhé světové války a následném krátkém mezidobí se v únoru 1948 dostala k moci v tehdejším Československu Komunistická strana, která měla svou vůdčí úlohu ve státě uzákoněnou v nové ústavě, přijaté v květnu 1948.⁴² Celá ekonomika se tedy obrátila, podle vzoru SSSR, směrem k centrálně řízenému hospodářství. Tato změna se tedy logicky dotkla i zbrojního průmyslu na území Československa. Důležitá byla zejména proto, že znamenala nový vztah mezi průmyslníky a státní správou. Jak již bylo popsáno dříve, v meziválečném období byl stát velký zadavatel a odběratel, ovšem producenti si svou výrobu řídili sami. V tomto období ovšem stát fakticky řídil celý průmysl, zbrojního nevyjímaje, a došlo tedy ke změně ve vztazích státu a zbrojařů, kteří dříve byli ve vztahu dodavatelskoodběratelském a nyní se ocitli ve vztahu ředitel a podřízený. Právě díky nově vzniklému vztahu se dostávají do centra zájmu mimo samotné produkce také vojenské výdaje státu. Je to zejména z důvodu substituční funkce k běžným výdajům podniků na investice a další rozvoj, které byly funkční v předchozích obdobích.

Celé období po roce 1948 se stalo také specifickým pro přítomnost Studené války, tedy válečného konfliktu, při kterém se fakticky nebojovalo, ovšem napětí v nepravidelných vlnách eskalovalo a vypuknutí třetí světové války nebylo v některých

⁴¹ČZUB [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. Okupace. Dostupné z WWW: <<http://www.czub.cz/UserFiles/File/24-25.pdf>>

⁴²Totalita.cz [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. Ústava ČSSR. Dostupné z WWW: <http://www.totalita.cz/txt/txt_zakon_1948-150.pdf>

okamžicích nereálné. Právě pro faktický válečný stav se ve všech socialistických ekonomikách, včetně československé, začalo hovořit o tzv. dvojúkolí ekonomiky, což byl rozvoj a obrana. Toto heslo se snažilo vyjádřit přístup celé společnosti k budoucímu vývoji, kdy se ekonomika věnovala jednak hospodářskému rozvoji v období klidu, ale zároveň, paralelně k tomuto, byla celá společnost připravena přetřansformovat ekonomiku na válečnou.⁴³ O efektivnosti tohoto systému píše i učební text *Ekonomika a válka pro VŠE* od autorů Ivánka, Přichystala a Bílského z roku 1978. Jeho výklad je značně zkreslený tehdejší ideologií a propagandou, upozorňuje zde ovšem na problematiku pružnosti hospodářství, tedy na přeměnu z mírového na válečné hospodaření států.⁴⁴ I přes výraznou propagandu je nutno přiznat, že díky paralelnímu vedení hospodářství, kdy se celá společnost připravovala na válečný konflikt, byly země východního bloku opravdu lépe připravené na případný začátek ozbrojeného konfliktu mezi zeměmi bipolárního světa a na transformaci svých ekonomik do válečného stavu. Dokonce existoval vzorec pro výpočet vojenského potenciálu jednotlivých zemí východního bloku, který určoval, jak velká část ekonomiky musí být obětována na civilní účely. Tato část ovšem byla označena jako civilní minimum, dokazuje to tedy maximální snahu o vrhnutí velké hospodářské části na válečné účely.⁴⁵

2.2.1 Problematika vojenských výdajů

Pro pochopení smyslu vojenských výdajů je třeba nejprve upozornit na existenci Varšavské smlouvy, která vznikla v roce 1955 jako reakce východních zemí na smlouvu NATO.⁴⁶ Varšavská smlouva měla za úkol společnou obranu proti nebezpečí ze Západu, ovšem spolupráce v oblasti v rámci této smlouvy byla složitá. Bylo to z důvodů neochoty socialistických států sdělovat komukoliv údaje o svém zbrojním průmyslu a zejména o svých vojenských výdajích. Výdaje na vojenství činily důležitou součásti strategie všech zemí Varšavské smlouvy a staly se doplňkovým subjektem k ideám ozbrojené obrany socialismu a také k dalším tezím o blokové bezpečnosti v rámci bipolárního světa a permanentní revoluci, která měla obrátit celý svět směrem k politice socialismu.⁴⁷ Ovšem jelikož vojenské výdaje představovaly jen část z celkových výdajů

⁴³ Ladislav Ivánek a kolektiv, *Ekonomika a válka* (1978), str. 71

⁴⁴ Ladislav Ivánek a kolektiv, *Ekonomika a válka* (1978), str. 96

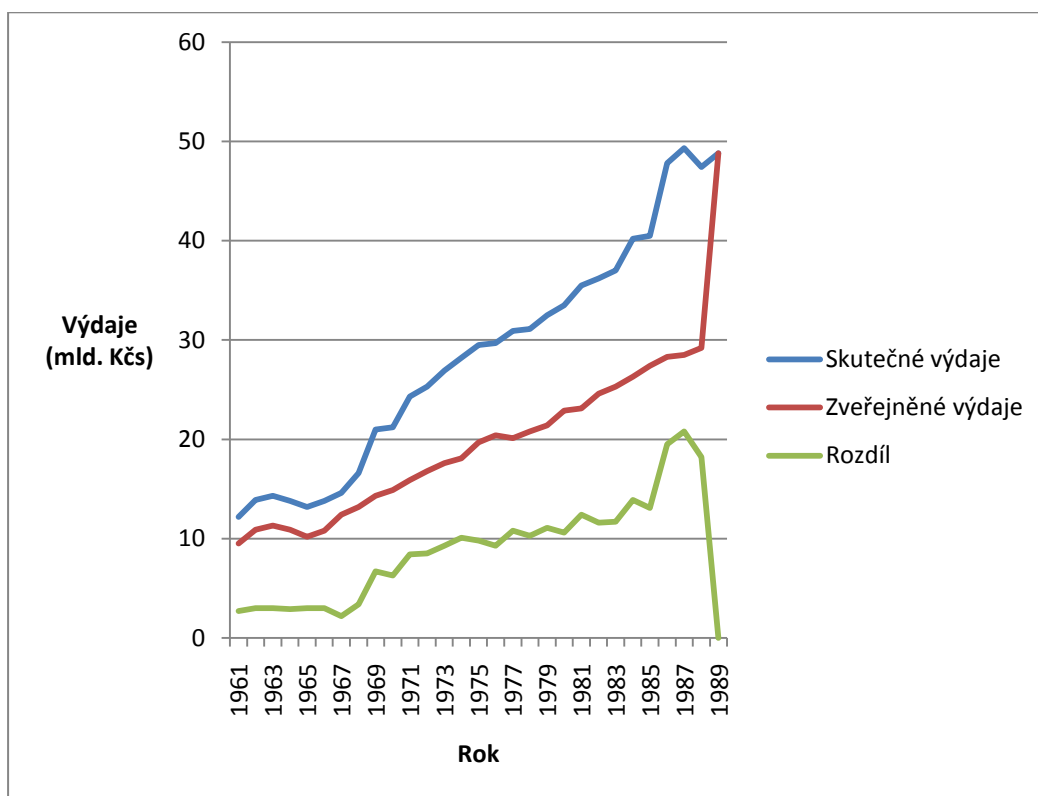
⁴⁵ $V_{EP} = E_P - E_{C(min)}$, V_{EP} -vojensko-ekonomický potenciál, E_P -ekonomický potenciál, $E_{C (min)}$ -minimální zdroje pro civilní spotřebu, Ladislav Ivánek a kolektiv, *Ekonomika a válka* (1978), str. 52

⁴⁶ *Totalita.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. Varšavská smlouva. Dostupné z WWW: <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/vsml.php>>

⁴⁷ Miroslav Krč a kolektiv, *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení* (2000), str. 50

na obranu, jejichž součástí byly i výdaje na policejní složky a na nápravná zařízení, jejich vykazování není úplně nejjednodušší. Na druhou stranu je třeba dodat, že vojenské výdaje z celkových výdajů činily přibližně 90 %, tedy značnou většinu a proto je jejich určování poměrně přesné. Velká část výdajů směřovala právě do vlastního vojenského potenciálu, který představoval možnosti udržovat a posilovat ozbrojenou sílu státu, zvyšovat bojeschopnost pomocí zvyšování počtu odborníků a moderní technikou.⁴⁸ Podle úrovně růstu či poklesu těchto výdajů můžeme snadno odvodit, jakou důležitost měl v dané době zbrojní průmysl. Částky vojenských výdajů tedy představují určité zrcadlo historického soupeření mezi dvěma bloky při Studené válce.

Graf 1 Skutečné, zveřejněné a skryté výdaje na obranu ČSSR 1961-1989



Zdroj: Miroslav Krč a kolektiv, Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení (2000), str. 73, vlastní úprava na základě dat z tabulky

Z grafu 1 je patrné, jakou váhu měly v jednotlivých obdobích vojenské výdaje. Je vidět, že v průběhu času stále rostly a trochu paradoxně byly nejvyšší v posledních letech existence Varšavské smlouvy. To bylo dáno zejména faktory stálého ekonomického růstu, ovšem důležitá je i role vlastního ukončení Studené války, kdy bylo rozhodnuto především díky tomu, že USA a NATO byly schopny na konci 80. let doslova přetlačit státy Varšavské smlouvy kapitálem vydaným na zbrojní produkci,

⁴⁸ Miroslav Krč a kolektiv, Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení (2000), str. 54

proto je vidět neustálé zvyšování výdajů. Zajímavostí je také, že výdaje jsou vedeny statisticky až od roku 1961, to je zejména proto, že údaje z předešlých let jsou velmi nepřesné, z důvodů ustalování nových struktur ve vedení státu a také z důvodu samotného vydávání na zbrojení, kdy si státy ještě vystačily se zbrojní produkcí vzniklou během druhé světové války.⁴⁹

Na grafu 1 si můžeme také povšimnout přístupu k zveřejňování dat o zbrojních výdajích, což se týkalo všech zemí Varšavské smlouvy. Je zde patrné, že ČSSR záměrně udávala do oficiálních čísel mnohem menší vojenské výdaje, než ve skutečnosti použila a jak je patrné někdy „uschovala“ značnou část těchto výdajů, které ve skutečnosti použila a prvním rokem, kdy opravdu vydané číslo korespondovalo se skutečným, byl až rok 1989.

2.2.2 Zbrojní produkce a obchod ČSSR do roku 1989

Zbrojní produkce na našem území doznala po druhé světové válce podstatných změn. Zpočátku se výroba a vývoj zpomalily, protože armádám stačily do výzbroje zbytky ukořistěné techniky právě z bojišť druhé světové války. Ovšem politická situace se zase začala rychle ochlazovat a po vzniku NATO (1949) a Varšavské smlouvy (1955) bylo jasné, že začíná další konflikt a opět se rozjela i výroba zbraní. Na našem území ovšem rozhodovali o výrobě již lidé z vládních kruhů a to nejen z českých, ale taky ze sovětských. Proto byla například posunuta veškerá těžká zbrojní výroba směrem na Slovensko a tak skončila výroba tanků v ČKD, a také asi do té doby nejslavnější výroba dělostřelecké techniky ve Škodě Plzeň. K přesunu na Slovensko došlo ze dvou důvodů, jednak se objevila potřeba co nejvíce industrializovat slovenskou část republiky a také existoval argument oddálit zbrojní průmysl dál od západních nepřátel, kdy Plzeň ležela velmi blízko hranic s tehdejší Spolkovou republikou Německo, tedy západním státem a členem NATO.⁵⁰

V České republice přesto zůstaly některé velice výkonné obory jako výroba letecká a hlavně výroba střelných zbraní a střeliva obecně. K těmto již před válkou velmi dobře fungujícím oblastem se také nově přidala oblast radiolokačních zařízení a Československo se stalo druhou největší mocností v rámci zemí východního bloku, což byl i sovětský koncept⁵¹. Věhlas československé zbrojní výroby tedy nebyl o nic nižší než před druhou světovou válkou a když se započítá i slovenská produkce máme tu

⁴⁹Miroslav Krč a kolektiv, Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení (2000), str. 72

⁵⁰Miroslav Krč a kolektiv, Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení (2000), str. 86

⁵¹Miroslav Krč a kolektiv, Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení (2000), str. 86

výčet hlavních zbraní a systémů vyráběných v tehdejší Československu, které jsou zachycené v tabulce 8.

Tab. 8 Hlavní výrobky československé zbrojní produkce na konci 80. let

- | |
|--|
| <ul style="list-style-type: none">• Automobily těžké terénní, nákladní, vyprošťovací, účelové, tahače• Bojová vozidla pěchoty, vč. účelových verzí (průzkumné, sanitní)• Granáty ruční, slzné a dýmové• Houfnice kanonové samohybné• Komplexy radiolokačního průzkumu• Letouny proudové cvičné• Masky ochranné• Minomety samohybné a tažené• Miny do minometů, protipěchotní a protitankové• Mosty ženijní• Motory letecké• Munice do ručních zbraní, středorážová a velkorážová• Odmínovače samohybné výbušné• Pistole• Protichemické soupravy a ochranné oděvy• Pumy letecké• Radiolokátory letištní• Radiomajáky• Radiostanice a směrové stanice• Raketomety samohybné• Řízené střely protitankové• Samopaly• Tanky bojové, velitelské a vyprošťovací |
|--|

Zdroj: Miroslav Krč a kolektiv, Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení (2000), str. 93

Z výrobků je třeba vyzdvihnout zejména proudová letadla a samopal vzor 58. Cvičné letouny L-39 Albatros zaznamenaly ve světě dobrý ohlas, kdy se používají dodnes ve více než 30 státech světa. Jejich výroba započala již v šedesátých letech a prodej do zahraničí na konci sedmdesátých let, kdy se několik kusů dostalo do Afghánistánu, Libye, Alžírsku, Vietnamu, NDR, SSSR a do dalších států východního bloku a Varšavské smlouvy.⁵² Velmi úspěšný byl i předchůdce Albatrose, L 29 Delfín, který létal mimo Československa a zemí Varšavské smlouvy také v Indonésii, Ugandě, Sýrii a Nigérii. Jeho největší úspěch bylo zvolení za standardní létací stroj vojsk Varšavské smlouvy v roce 1961, kdy porazil i sovětský Iljušin a polskou Iskru.⁵³

⁵² *Military.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. L 39 - Albatros. Dostupné z WWW: <<http://www.military.cz/czech/air/L-39/l39.htm>>

⁵³ *Military.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. L 29 - Delfín. Dostupné z WWW: <<http://www.military.cz/czech/air/L-29/l29.htm>>

Československý samopal vzor 58 vydržel ve velmi obtížných podmínkách v dobrém stavu a jeho kvality dokazuje i fakt, že sloužil v armádě ČSSR a později ve výzbroji Armády ČR po dlouhých 50 let bez výraznějších změn. Objednávky na tento samopal přišly mimo vojsk Varšavské smlouvy také z Indie.⁵⁴

Co se týče obchodování, vznikala celá řada pohledávek, které jsou dnes již nedobytné. Československé ministerstvo obchodu prodávalo i na západ od našich hranic pod názvem Omnipol, ovšem ne vždy dostalo za tyto zakázky zaplacení, někdy jen zčásti někdy zcela.⁵⁵ Zajímavý byl i obchod se zeměmi východního bloku, v rámci Varšavské smlouvy docházelo k prodeji za předem dohodnuté nízké ceny na příkaz SSSR, kde pak byla hrazena ztráta ze státního rozpočtu. Bylo vyváženo také do zemí s nízkou platební schopností, kde se peníze očekávat nedaly a kde se jednalo o tzv. přátelskou pomoc, platilo to zejména o afrických zemích.⁵⁶ Přesto byly příjmy z obchodu veliké, kdy na konci let 1988 a 1989 přesahovaly příjmy ze zbrojní produkce 10 miliard Kčs.⁵⁷ Vrcholem zbrojní výroby v ČSSR byl rok 1987, kdy objem zbrojní výroby činil přes 29 mld. Kčs, což představovalo asi 3 % HDP. Nejdůležitějším odběratelem byl ovšem SSSR, který zabíral 70 % celkových vývozů zbraní.⁵⁸

⁵⁴ *Military.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. Samopal vzor 58. Dostupné z WWW: <<http://www.military.cz/czech/weapons/sa58/sa58.htm>>

⁵⁵ Miroslav Krč a kolektiv, *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení* (2000), str. 87

⁵⁶ Miroslav Krč a kolektiv, *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení* (2000), str. 91

⁵⁷ *MO* [online]. 2000 [cit. 2011-04-05]. Zbrojní průmysl a vyzbrojování. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/mo/tisk/vojroz/zvl2000/147.htm>>

⁵⁸ Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, *Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity* (2003), str. 43

3 Novodobý vývoj zbrojního průmyslu ČR

Zbrojní průmysl zaznamenal po roce 1989 řadu změn. Ty ovlivnily další směřování a celou existenci tohoto odvětví na našem území. Jedná se zvláště o události kolem rozpadu bipolárního světa a tím i ukončení studené války, následované rozpadem SSSR a ukončením vlády Komunistické strany v Československu. Několik let po těchto událostech přišla ještě další významná etapa pro český zbrojní průmysl a to sice rozpad Československé republiky na dva samostatné státy a s tím spojené procesy. Období po roce 1989 také přineslo značně rozdílný vývoj v přístupu odpovědných politiků vůči oblasti zbrojní produkce. Práce se v následující části věnuje popisu vlivu celospolečenských změn na obranný průmysl a to zejména politických v přístupu ke zbrojní výrobě.

Další oblastí je i současná situace celého odvětví a také perspektivy budoucího vývoje. Práce popisuje současnou situaci ve zbrojní výrobě a na základě analýzy silných a slabých stránek se pokusí naznačit možný budoucí směr vývoje celého odvětví tak, aby zbrojní průmysl mohl nadále plnit úlohu významného strategického odvětví, které zajišťuje bezpečnost státu v dobách ozbrojeného ohrožení či případně umožňuje spojeneckým silám využít kapacity české zbrojní výroby v rámci akcí na podporu bezpečnosti uskupení jako je NATO.

3.1 Změny po roce 1989

Situace v československém zbrojním průmyslu se po roce 1989 výrazně změnila. Došlo k ukončení konfrontačního soupeření mezi NATO a Varšavskou smlouvou a tím se zbrojní výroba ocitla v novém politickém prostředí. Jak ukazuje následující tabulka 9, došlo k výraznému snížení zbrojní výroby.

Tab. 9 Zbrojní výroba ČR v mld. Kčs a Kč

Rok	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
výroba zboží	11,6	12,8	10,5	7,5	4,6	2,5	4,6	4,4	2,24

Zdroj: MO, Vojenské listy (2000), Karel Emminger a Ladislav Klíma

Z tabulky 9 je patrné, že po roce 1989 se opravdu snížila poptávka po výrobě zbraní na našem území. Tento jev měl několik příčin. Jednak se společnost po rozpadu konfrontačního bipolárního světa přestala obávat bezprostředně hrozícího válečného konfliktu a proto začaly všechny státy odebírat méně zbraní. Na našem území však má tento pokles ještě další příčiny a to zejména změnu v přechodu na tržní hospodářství,

kde společnost měla ztíženou koupěschopnost při vzniklé recesi hospodářství a navíc v naší zemi vládla nálada, která pro svou míru pacifismu nepřála zbrojní výrobě. Jako hlavní faktor sníženého vyráběného množství se ovšem ukazuje zánik SSSR a jeho monopolního odběratelského postavení pro náš zbrojní průmysl.⁵⁹

Snahy o kompenzaci snížené poptávky se podniky snažily řešit pomocí tzv. konverze výroby, což bude předmětem následující části. Důležitým aspektem byl také přístup státu k obrannému průmyslu. V rámci přístupu státu se řeší i problematika privatizace zbrojních podniků, což představuje rovněž důležitou oblast vývoje na počátku 90. let.

3.1.1 Konverze zbrojní výroby

Termín konverze zbrojní výroby byl velmi často používaným heslem právě z období rozpadu Varšavské smlouvy. Ve zjednodušeném podání se dá říci, že konverze znamená převedení vojenské výroby na výrobu civilní. Jde tedy uvolnění kapacit určených pro vojenskou výrobu a jejich přesun směrem k civilním a mírovým účelům, což může vést ke změnám v mnoha oblastech běžného ekonomického života země.⁶⁰ Jedná se o složitý proces, který má pro své úspěšné naplnění řadu podmínek, při jejichž neplnění může být celá zbrojní výroba ohrožena.

Tab. 10 Pravidla úspěšné konverze zbrojní výroby

1. Nutnost dlouhodobé přípravy a promyšlenosti
2. Postupná a plynulá realizace
3. Strukturální změny v ekonomice země
4. Technologická shodnost vojenské a civilní produkce
5. Diverzifikace produkce v jednotlivých podnicích
6. Kompenzace vojenské poptávky

Zdroj: Oldřich Čechák a kolektiv, Zbrojní výroba, konverze, obranyschopnost (1993), str. 15 - 17, vlastní úprava na základě dat

Předcházející tabulka 10 demonstruje paradox, kterého se dopustila ČSFR při konverzi svého zbrojního průmyslu. Nedá se sice říci, že se v naší zemi udál pravý opak těchto pravidel, ovšem nebylo k tomuto stavu daleko. Jednalo se zejména o to, že souběžně s konverzí zbrojní výroby se na našem území rozběhla změna daleko většího

⁵⁹ Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), str. 45-46

⁶⁰ Oldřich Čechák a kolektiv, Zbrojní výroba, konverze, obranyschopnost (1993), str. 11

rozsahu a to sice přechod z centrálně plánovaného hospodářství na hospodářství tržní. Tato změna zasáhla veškeré dění v naší ekonomice a to zahrnovalo i zmiňovanou konverzi. Ta na našem území proběhla tedy v trochu jiném duchu, než tomu bylo k vidění v některých státech z bývalé západní strany bipolárního světa. Za příklad velmi dobře zvládnuté konverze se dává Švédsko, které naplánovalo snížení svých výdajů na zbrojní výrobu na polovinu v horizontu 25 let, což nepřináší při postupném a plynulém ubývání jak na výdajové, tak na produkční úrovni žádné výrazné změny.⁶¹

Na našem území byla konverze velice specifická a s odstupem času je patrné, že by se dala tato problematika vyřešit lépe. Charakteristika naší přeměny vojenské produkce na mírovou či civilní byla ovlivněna řadou poměrně nepříznivých okolností. Jednak zde nebyla možnost žádné dlouhodobé přípravy, neboť o konverzi se rozhodovalo v časovém horizontu několika měsíců, což nebyla vhodná délka k provedení komplexní analýzy a strategického naplánování celé přeměny. Problém představoval také rozsah celé události, kdy bylo uvažováno snížení zbrojní produkce a výdajů až na 10 až 15% oproti stavu z let 1987 a 1988, kdy byla zbrojní produkce na vrcholu své výkonnosti.⁶² Další velice zvláštní fakt byla rychlost, s jakou měla být konverze provedena a také provedena byla. Jednalo se o horizont 4-5 let, představovalo to snížení o cca 25% ročně, což několikanásobně převyšovalo západní země. Problém byl také v nevyhovujícím odbytu již konverzované produkce. Některé náhradní výrobní postupy nebyly dostatečně efektivní, neboť zbrojní podniky, se nebyly schopné dostat k cenám soukromého sektoru.⁶³ A podle definice z tabulky 10 je nejdůležitějším bodem kompenzace poptávky po zbrojní výrobě. V této oblasti se nejvíce projevila nedostatečná příprava konverze, kdy byla provedena souběžně s transformací na tržní hospodářství. Její průběh tedy doprovázela poměrně značná hospodářská recese a také celkové snižování životní úrovně obyvatelstva a proto nebyl o produkty ze zbrojovek dostatečný zájem.⁶⁴

⁶¹ Oldřich Čechák a kolektiv, Zbrojní výroba, konverze, obranyschopnost (1993), str. 30

⁶² Výroba v roce 1987 dosáhla hodnoty 29 mld. Kčs za celou ČSSR a ČSSR byla na 7. místě světových exportérů, Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), str. 11

⁶³ V době existence Varšavské smlouvy bylo podnikům určeno, kolik mají vyrobit, kolik investovat a kolik prodat. V dobách přechodu k tržnímu hospodářství se tedy původní management firem nebyl schopen spořít a motivovat ke snižování nákladů, navíc chyběly fondy na restrukturalizaci výroby, neboť 90% ze zisků bylo převedeno do státní pokladny, výroba tedy byla poměrně nákladná a neefektivní, Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), str. 17

⁶⁴ Oldřich Čechák a kolektiv, Zbrojní výroba, konverze, obranyschopnost (1993), str. 54-56

Jak jsem již naznačil v úvodu předcházejícího odstavce, myslím si, že konverze zbrojní výroby u nás byla provedena kompletně špatným způsobem, jak to již popsal ve svých textech autor Ladislav Ivánek. Když porovnáme náš způsob se způsobem, jaké zvolily státy na západě, je podle mého názoru patrné, že se nejednalo o snahu přeměnit zbrojní výrobu na civilní, ale spíše o pokus zbrojní podniky zcela zlikvidovat. Souhra několika nevhodných faktorů najednou zapříčinila negativní dopady.

Následky konverze byly značné. Je nutné konstatovat, že provedení celé změny zbrojní výroby bylo provedeno za ne zcela ideálních podmínek a proto byly výsledky poměrně nepříznivé. Co se týče čistých ztrát podniků, v této oblasti hodně záleželo, jak moc velkou část produkce zbrojní průmysl zaujímal a také, jak moc byl náročný pro danou firmu v oblastech potřebných surovin a jednoúčelových výrobních zařízení. Lépe na tom byly samozřejmě firmy, které mohly své zdroje okamžitě přemístit na civilní produkci. Důležitost zbrojní výroby v jednotlivých společnostech ukazuje následující tabulka 11.

Tab. 11 Podíl zbrojní výroby ve vybraných podnicích

Letov a.s.	94%
Poličské strojírny Polička	80%
Tesla Pardubice	86%
Meopta Přerov	70%
Explozia Semtín	32%
Slovácké strojírny Uherský Brod	50%

Zdroj: Oldřich Čechák a kolektiv, Zbrojní výroba, konverze, obranyschopnost (1993), str. 51

Předcházející tabulka 11 ukazuje, že v některých podnicích byla soustředěna skoro celá část produkce na zbrojní výrobu, proto se u nich konverze jevila již na první pohled velmi obtížnou a pro některé z podniků také znamenala úplné ukončení výroby. Letov a.s. zanikla, a na ní následně navázala společnost Nástrojárna Letov a.s., která vznikla až v roce 2000.⁶⁵ Snaha o diverzifikaci byla ve všech podnicích patrná jako jedno z možných východisek pro nahrazení snížené poptávky po vojenské produkci. V Uherském Brodě se tamní Zbrojovka úspěšně uchýlila v 90. letech k výrobě

⁶⁵ *Nástrojárna Letov* [online]. 2011 [cit. 2011-03-20]. Úvod. Dostupné z WWW: <<http://www.nastrojarna-letov.cz/>>.

součástí pro automobilový průmysl.⁶⁶ Ovšem ztráty podniků v období po roku 1989 byly přesto veliké, jen na nevyužitých zásobách a na jednoúčelových výrobních strojích to bylo v českých podnicích kolem 1 mld. Kč.⁶⁷ Další ztráty jsou pak vykresleny v následující tabulce 12.

Tab. 12 Výsledky konverze na český zbrojní průmysl

Oblast zbrojní výroby	Situace před konverzí (ČSSR před rokem 1989)	Situace po konverzi (ČR po roce 1993)
Zbrojní produkce	29 mld.	cca 3 mld. (1/10)
Zaměstnanost v odvětví	73 000	cca 14 000 (1/5)
Podíl na strojírenské výrobě	6 %	1 %
Podíl na průmyslové výrobě	2 %	0,45 %
Podíl investic MO na nákup nové techniky	40 % z celkových výdajů	10 % (pouze na náhradní díly a do oprav)
Investice do výzkumu a vývoje		sníženy o 87 %

Zdroj: Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl po rozpadu bipolarity (2003), vlastní úprava na základě dat str. 11 a 46

3.1.2 Privatizace a obranná politika ČR

Obranná politika státu je determinantem pro zbrojní výrobu. Její formování na území ČR po roce 1989 také určilo současnou podobu zbrojního průmyslu. Důležitá byla funkce obranné politiky při privatizačním procesu.⁶⁸ Na našem území ovšem vznikl při privatizaci problém nevyjasněnosti o strategičnosti zbrojního průmyslu. Chyběla zde koncepce, která by státu pomohla určit, které podniky by si měl ponechat pod svým vlivem, navíc zde po roce 1989 existovala určitá nechuť nechávat cokoliv ve státním majetku a také přesvědčení, že soukromý sektor bude fungovat bezpodmínečně lépe než sektor veřejný.⁶⁹ Nakonec se pouze některým podnikům podařilo neúčastnit se

⁶⁶ Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), str. 73

⁶⁷ Oldřich Čechák a kolektiv, Zbrojní výroba, konverze, obranyschopnost (1993), str. 71

⁶⁸ Pod pojmem privatizace se rozumí veškeré formy převedení státního majetku do soukromé sféry, nikoliv pouze tzv. kuponové privatizace, ale také další formy jako přímý prodej apod.

⁶⁹ Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl po rozpadu bipolarity (2003), str. 49

privatizace v žádné z jejich fází a nedošlo tak k narušení jejich struktur.⁷⁰ Absence jakékoliv politiky vůči zbrojnímu průmyslu byla problémem, který vedl až ke zprávě pro ministerstvo hospodářství z roku 1993, která uvedla, že došlo k rozsáhlým ztrátám v mnoha oblastech obranného průmyslu a také doslova psala: „*ČR nelze dále považovat za stát s rozvinutým zbrojním průmyslem a exportem zbrojní techniky*“ a na závěr zprávy přidala: „*Situace ve zbrojním průmyslu ČR je tak vážná a složitá, že o jeho existenci v ČR již nelze téměř hovořit.*“⁷¹ Stát měl přitom velkou odpovědnost za úspěšnou konverzi a i privatizaci, jelikož v minulých obdobích odčerpával zisky zbrojních podniků až o 90 %⁷², jak již bylo uvedeno, tyto podniky tedy závisely na státu a jeho přístupu, který, soudě podle obsahu zprávy, nebyl nastaven na odpovídající úrovni.

Obrat ve vnímání zbrojního průmyslu přineslo až období po roce 1995, kdy se ČR začala ucházet o členství v NATO, kdy se zbrojní výroba ukázala jako dobrý stabilizační prvek ekonomiky některých regionů, došlo také ke vzniku některých organizací, jako byla AOBP a také Bezpečnostní rada státu.⁷³ Snaha o zachování zbrojní výroby u nás vedla vládu k objednávce pro opravárenský podnik Nový Jičín na modernizaci 350 tanků T-72 a také objednávku na 72 podzvukových letounů L-159 pro Aero Vodochody.⁷⁴ Důležitou roli hrály výdaje, které znázorňuje následující graf 2.

⁷⁰ Příkladem může být Explosia a.s. z Pardubic-Semtína

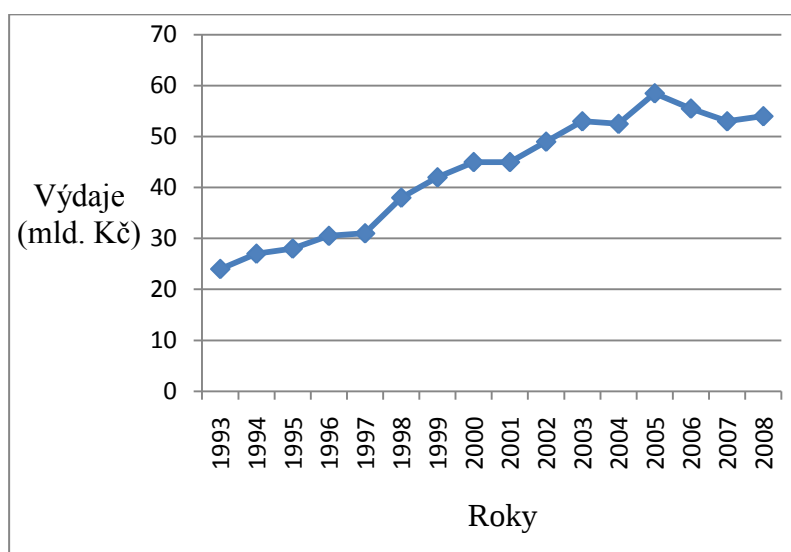
⁷¹ Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), (2003), str. 50

⁷² Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), str. 14

⁷³ Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), str. 54

⁷⁴ Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), str. 55

Graf 2 Vojenské výdaje MO mezi lety 1993 - 2008



Zdroj: Miroslav Tůma, Josef Janošec, Josef Procházka, Obranná politika

Československé a České republiky (2009), str. 127, vlastní úprava na základě dat z tabulky

Na závěr této podkapitoly bych rád přidal svůj názor na problematiku porevolučního vývoje. Jak jsem již napsal ve své reakci na konverzi, myslím si, že celá situace se dala vyřešit mnohem lépe. Bylo chybné odstartovat proces konverze ve stejnou dobu jako proces privatizace zbrojních podniků, tyto firmy nebyly schopny vyrábět za nejnižší ceny na trhu, proto jejich konverze mnohdy nedopadla úplně nejlépe a docházelo k bankrotům. Naštěstí se některým firmám podařilo z nepříznivé situace dostat a pokračovat ve výrobě, určitě to ale nebylo díky pomoci státu, který až do roku 1995 neprojevoval o zbrojní produkci zvláštní zájem, dokonce uvažoval o jejím úplném zrušení. Zda tato situace byla zavedena záměrně nebo jen díky liknavosti příslušných úřadů, to není tématem této práce, ale spíše úvaha nad závěry, které jsem z dostupných knižních materiálů získal. Každopádně tehdejší politická reprezentace situaci kolem zbrojního průmyslu nevyhodnotila správně a celé odvětví tak balancovalo nad hrozbou kompletního zániku, ze které se dostalo až po přistoupení ČR do NATO, které doslova donutilo politickou reprezentaci ke zvýšené aktivitě směrem ke zbrojení.

3.2 Současný stav a možný vývoj zbrojního průmyslu

Navzdory nepříznivému vývoji v 90. letech se podařilo českému zbrojnímu průmyslu udržet v rámci českého hospodářství. V současné situaci čelí český zbrojní průmysl v nově vytvořené globalizované ekonomice novým konkurentům a nové ekonomické i politické situaci.

Není bez zajímavosti se také podívat na možný vývoj tohoto odvětví do budoucna. Možné perspektivy vývoje zbrojního odvětví i se všemi aspekty, které jej bezprostředně ovlivňují.

3.2.1 Současná situace ve zbrojním průmyslu

I přes velké ztráty během konverze a privatizace (viz tab. 12) se zbrojnímu průmyslu daří upevňovat svou pozici na trhu. V rámci poklesu zaměstnanosti v odvětví ovšem nedošlo pouze k odlivu pracovní síly, ale odcházeli i odborníci, což je nyní velkou slabinou zbrojní výroby u nás. Dále se důsledkem privatizace dostaly podniky do rukou majitelů, kteří je pouze využili do svých koncernů v zahraničí a utlumili tak v naší zemi výrobu finálních produktů.⁷⁵

Je třeba uvést, že počet firem v obranném průmyslu stále roste, což je dobře vidět při pohledu na počet držitelů povolení k obchodování s vojenským materiálem, jak ukazuje následující tabulka 13.

Tab. 13 Vývoj počtu držitelů povolení k obchodu s vojenským materiálem

Rok	2006	2007	2008	2009	15. 2. 2011
Počet držitelů	140	155	156	161	170

Zdroj: MPO, Výroční zprávy o kontrole exportu 2007, 2008, 2009, Aktuální seznam držitelů, vlastní úprava

Je tedy evidentní, že zbrojní odvětví má stále svou váhu a dokáže se uplatňovat na mnoha trzích, což ukazuje vývoj udělených licencí na vývoz

Tab. 14 Počet licencí na vývoz a jejich hodnota

Rok	2007	2008	2009
Počet licencí na vývoz	941	1024	1002
Hodnota licencí (mil. EUR)	477	212	175

Zdroj: MPO, Výroční zprávy o kontrole exportu 2007, 2008, 2009, vlastní úprava

⁷⁵ Ve firmě Tatra se americký vlastník Terex Corporation rozhodl vyrábět pouze technologicky vyspělé speciální podvozky, ale došlo k jejich montáži již na jeho produkty, Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), str. 146, přitom Tatra byla největší exportér zbrojní produkce za období 1989 – 2000, str. 134 tamtéž

Uplatnění českých zbrojních producentů bylo nejen na zahraničních trzích, našim producentům se daří i doma. Velký úspěch zaznamenala i Česká zbrojovka Uherský Brod, která vyhrála v roce 2010 zakázku na vyzbrojení AČR novou útočnou puškou v hodnotě přes 1. mld. Kč.⁷⁶

Důležitou pozici má i v současné době obranná politika. Ta je formována hlavně v rámci mezinárodních uskupení, kterých je ČR členem, jako jsou EU a NATO. V rámci těchto organizací je důležitá pozice MO a MZV, které vyjednávají smlouvy a jejich podmínky. V rámci těchto smluv se v obchodování se zbraněmi objevil nový trend, kterým jsou tzv. offsety. Jedná se o kompenzace pro české výrobce při nákupu vojenských systémů a zbraní ze zahraničí.⁷⁷ Pro příklad takového offsetového programu je možno uvést smlouvu se švédskou firmou Gripen International na pronájem jejich stíhacích letadel JAS 39 a s ní související slíbené investice do českého leteckého průmyslu a dalších přidružených odvětví. Tento program má být na 130 % hodnoty našeho pronájmu, tedy na částku kolem 25,5 mld. Kč.⁷⁸ V rámci obranné politiky je třeba zmínit také problematiku vojenských výdajů. Jak je vidět z grafu 2 vojenské výdaje MO se pohybují na hranici 55 mld. Kč, což je v absolutním čísle větší částka než v roce 1989.

Podle mého názoru je patrná zvýšená snaha ze strany politiků o zachování zbrojní výroby, ovšem konkurenceschopnost našich podniků utrpěla značné oslabení nepříznivým vývojem mezi lety 1990 a 1999, kdy se zbrojní průmysl nedočkal patřičné pozornosti. Situace je v současné době značně lepší, zejména oceňují právě offsetové programy, které sice nepomáhají českým zbrojařům přímo s odbytem jejich produkce, ovšem investování do jejich podniků ze strany silných zahraničních výrobců a de facto povinná spolupráce s těmito výrobci je pro ně také velmi výrazným motivem pro jejich další směřování.

3.2.2 Perspektivy budoucího vývoje

V budoucnu bude český zbrojní průmysl čelit mnohým překážkám spojených s moderním ekonomickým rozestavením světa. Důležitou roli budou hrát i jednotlivé

⁷⁶ MO [online]. 2.2.2011 [cit. 2011-03-20]. Nová zbraň pro české vojáky. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/nova-zbran-pro-ceske-vojaky:-cz-805-bren-a1-a2-51537/>>

⁷⁷ Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), str. 54

⁷⁸ MO [online]. 2004-2010 [cit. 2011-03-20]. Offsety. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=6516>>, podrobnosti o offsetové smlouvě viz příloha 3

instituce, které byly v práci jmenované jako určující pro další směřování. Z těchto institucí je logicky nejvýznamnější EU, která je centrem pro mnoho hospodářských oblastí ČR a zbrojní průmysl není výjimkou. Pro lepší pochopení možných perspektiv budoucího vývoje jsem se uchýlil ke SWOT analýze, která obecně dokáže velmi dobře vykreslit, na co se má zaměřit jednotlivý subjekt při svém budoucím vývoji a to buď posilováním svých silných stránek nebo využitím příležitostí k rozvoji či na druhou stranu odstraněním svých slabých stránek či vyvarováním se jednotlivých hrozeb.

Tab. 15 SWOT analýza k budoucímu vývoji zbrojního průmyslu

Silné stránky • Tradice - česká zbrojařská škola • Konkurenceschopné produkty • Unikátnost produktů • Znalosti • Ustálenost klientů	Slabé stránky • Úbytek zaměstnanců a odborníků • Pokles prestiže • Omezení produkce • Pokles finální výroby • Privatizační problémy
Příležitosti • Offsety • Politická podpora v důsledku členství v mezinárodních institucích • AOBP • Spojování se do větších celků	Hrozby • Velká konkurence • Globalizace a nutnost zahraniční spolupráce, možné problémy s investory ze zahraničí • Embarga na vývoz • Politická rozhodnutí

Zdroj: vlastní úprava na základě zjištěných dat a informací z jednotlivých zdrojů

Na základě údajů z tabulky 15 se pokusím navrhnout možné perspektivy budoucího vývoje zbrojního průmyslu v ČR. Při pohledu na silné stránky zjistíme, že náš průmysl má bohatou tradici již popsanou v předchozích kapitolách této práce, vznikl také termín „česká, resp. československá zbrojní škola“, který používají mnozí odborní autoři ve svých publikacích.⁷⁹ Tradice zbrojní výroby se rozvinula hlavně za období mezi lety 1918 a 1939, ovšem ani po válce nedošlo k výraznému oslabení, kdy jsme se opět dostávali mezi přední světové producenty a to jak v množství, tak také v kvalitě produktů. Vrchol představoval již několikrát zmiňovaný rok 1987, kdy se ČSSR stala 7. největším exportérem zbraní na světě. Ovšem toto umístění bylo několikrát překonáno

⁷⁹ Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity (2003), str. 37

již mezi lety 1930 – 1937, kdy se ČSR umístila vždy mezi 7 největšími exportéry a v letech 1934 a 1935 dokonce byla největší exportér zbraní na světě.⁸⁰ Na základě dlouholeté tradice se v českých zbrojních podnicích objevila řada patentů a také důležitých znalostí. To umožňuje do budoucna rozvíjet zbrojní průmysl, který bude jedinečný oproti konkurenci ve světě.

Již z těchto faktů z nedávné minulosti vyplývá, že se na našem území vyráběly kvalitní produkty, které měly ve světě velký odbyt. Při přechodu do nového období jsme na rozdíl od Slovenské republiky měli možnost rozvíjet na svém území modernější odvětví zbrojní výroby s vyšší technologickou náročností a bez licenčních závazků vůči SSSR, což také umožnilo zbrojnímu průmyslu do budoucna rozvíjet své kapacity. Proto se v ČR může rozvíjet konkurenceschopná zbrojní výroba hlavně v oblastech letectví, radiolokačních zařízení, ručních zbraní a munice, což jsou nejsilnější odvětví zbrojní výroby, které do budoucna mohou být úspěšná i ve světové konkurenci. Unikátnost produkce je spojena s její schopností uspět na zahraničních trzích. Za předpokladu jedinečných produktů se může česká zbrojní výroba dále rozvíjet, jedná se o jedinečné technologie (radiolokátory Věra) a také o možnost snížit cenu na menší částku než konkurence ze světa (Česká zbrojovka Uherský Brod⁸¹).

Slabé stránky naší zbrojní výroby jsou, podle mého názoru, všechny spojeny se situací, která v naší zemi panovala v 90. letech. Veškeré slabé stránky totiž souvisejí se situací kolem konverze zbrojní výroby a také privatizací některých strategických podniků. Jak již bylo popsáno v této kapitole, na základě konverze došlo k úbytku velké části zaměstnanců a to jak ve výrobě, tak i ve výzkumu, odešla tedy pracovní síla, ovšem i zkušenosti expertů, kteří momentálně chybí, a do budoucna je jejich ztráta citelnou záležitostí. Odborných pracovníků je nedostatek, což vede ke komplikacím při výzkumu a vývoji nových produktů, které by se mohly uplatnit na zahraničních trzích. Samozřejmě konverze znamenala pokles celkové produkce a při nedostatečném plnění kompenzačních programů se tak mnohé zbrojní firmy dostaly na pokraj bankrotu a mnohé musely svou výrobu ukončit.⁸² V souvislosti s těmito faktory je tu i určitá ztráta prestiže, která by do budoucna mohla znamenat odliv klientů ke konkurenčním

⁸⁰ Oldřich Čechák a kolektiv, Zbrojní výroba, konverze, obranyschopnost (1993), str. 34

⁸¹ ČZUB [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. Okupace. Dostupné z WWW: <<http://www.czub.cz/UserFiles/File/24-25.pdf>>

⁸² Asi největší firma, která se nedokázala přizpůsobit porevolučnímu období a nyní již nevyrábí je Zbrojovka Brno, když výrobu zbraní ukončila v roce 2006 a nyní její výrobní areál patří skupině J&T Zbrojovka Holice [online]. 2010 [cit. 2011-03-20]. Zbrojovka Brno. Dostupné z WWW: <<http://www.zbrojovkaholice.cz/zbrojovka-brno>>

výrobcům z jiných zemí, kde se zbrojní výroba vždy považovala za důležitou a strategickou oblast.⁸³

Dalším významným bodem, který oslabuje český zbrojní průmysl při jeho snaze o úspěšný budoucí vývoj je privatizace, která ne vždy znamenala úspěšné převedení podniku do rukou soukromého vlastníka. Když se podíváme na příklad Tatro Kopřivnice, tak vidíme, jak to fungovalo v některých podnicích po privatizaci. Americký vlastník Terex Corporation odkoupil Tatro a z její výroby ponechal pouze produkci podvozků, na které montoval vlastní agregáty.⁸⁴ Na tomto principu je možné vysvětlit velký úbytek finální produkce, ke kterému došlo během posledních 20 let, kdy se ČR omezila pouze na produkci součástí pro další montáž. Úbytek finálních produktů, na který si stěžují i autoři odborných publikací⁸⁵, je další slabinou rozvoje obranného průmyslu.

Nejdůležitější součástí budoucího rozvoje jsou ovšem příležitosti a hrozby, které by měl zbrojní průmysl využít, resp. se jim vyhnout. Mezi možné perspektivy úspěšného budoucího vývoje by mohlo patřit využití některých příležitostí, které se českému zbrojnímu průmyslu nabízí. Největší příležitost osobně spatřuji v offsetové politice, která nabízí českým zbrojním producentům kompenzace za nákup zbrojního vybavení ze zahraničí. Již jednou uvedený příklad se společností Gripen International⁸⁶ jasně ukázal, že sdílení některých znalostí a spolupráce se zahraniční firmou s možností získání některých dat jsou optimální způsob, jak se u nás může zbrojní výroba dále rozvíjet při snaze o výrobu produktů světové kvality.

Příležitost skýtá i další snaha politiků o rozvoj obranného průmyslu, která se začala projevovat před přistoupením ČR do NATO v roce 1999 a ještě byla umocněna členstvím v EU od roku 2004. Vlivem působení v těchto organizacích, které jsou určující pro zbrojní průmysl na našem území, viz kapitola 1, se politická reprezentace odhodlala ke krokům na podporu zbrojního odvětví již od roku 1995.⁸⁷ V rámci této podpory chodí od státu dotace do výzkumu a samozřejmě nesmíme zapomenout ani výdaje na zbrojení, viz graf 2.

⁸³ Jedná se například o Velkou Británii, Francii, Německo či USA, Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, *Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity* (2003), str. 23

⁸⁴ Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, *Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity* (2003), str. 146

⁸⁵ Miroslav Tůma, Josef Janošec, Josef Procházka, *Obranná politika Československé a České republiky* (2009), str. 175

⁸⁶ Podrobnosti viz příloha 3

⁸⁷ Vydání Bílé knihy, Josef Procházka, Ladislav Ivánek, Miroslav Krč, *Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity* (2003), str. 52

V rámci globalizovaného světa je ovšem důležitá zejména jednotnost a spojování se do větších celků za účelem získání větší váhy při konfrontaci s dalšími institucemi. Proto spatřuji velkou příležitost v AOBP, která zaštiťuje většinu výrobců na území ČR. Dohody sjednané touto asociací jsou důležitým faktorem budoucího rozvoje a je třeba, aby se AOBP soustředila výhradně na podporu českých výrobců a sledovala současné trendy ve světovém vývoji a následně se je snažila prosazovat v rámci české politické reprezentace, která již o obranný průmysl stojí, o čemž svědčí již jednou v této práci zmiňovaný Zdeněk Škromach.⁸⁸ V rámci globalizace bych rozhodně viděl příležitost i ve slučování se podniků do větších společností, které budou zastávat více částí výroby a také budou mít na trhu větší podíl, což by mohlo být důležité pro další rozvoj v budoucnu, kde se v konkurenčním boji snadněji prosadí firma s výraznějším podílem na trhu, která má více příležitostí k rozvoji a inovacím a také má konkurenční výhodu v možnosti snižovat cenu svých výrobků.

Úspěšnost budoucího vývoje může být ovlivněna i negativním způsobem. Existence hrozeb budoucího vývoje je zapříčiněna různými vlivy, které určují současnou světovou ekonomiku. V rámci globalizace je český zbrojní průmysl konfrontován s celosvětovou konkurencí při všech zakázkách a velikost a síla konkurentů jsou přímým ohrožením našich producentů. Zde se právě musí zbrojní produkce pokusit o unikátnost a vytvořit tak konkurenceschopné výrobky, které bude moci uplatnit nejen na domácím trhu, ale i na trzích v zahraničí. V rámci globalizačního procesu je pro naše výrobce mnohdy nezbytná spolupráce se zahraničím, ovšem je třeba se vyvarovat podobných zkušeností, jako zaznamenala například společnost Tatra, kterou její zahraniční investor citelně oslabil, když zrušil její finální produkci. Jako opatření by právě měl sloužit legislativní rámec, který by se měl řídit podněty od AOBP.

Vliv na úspěšný rozvoj zbrojního odvětví našeho průmyslu mají i politická rozhodnutí. Nejsou to jen zákony v rámci naší země, ale je to i legislativa EU, která určuje směřování našeho průmyslu. V rámci agentury EDA vznikají návrhy na legislativní úpravu zbrojního průmyslu, které jsou diskutovány na půdě Evropské Komise a posléze i Parlamentu. Ovšem jejich zařazení do hrozeb není úplně jednoznačné, protože ne všechny zákonné úpravy musí nutně poškodit zbrojní výrobu. Přesto jsou tu možná rizika, proto není na místě označit legislativu EU za příležitost.

⁸⁸ „Zbrojní průmysl si musíme chránit“, viz kapitola 1

Vydávají se různé směrnice, které určují obchod se zbraněmi jak v EU, tak i mimo ni, které se snaží být v souladu s usneseními z pŮdy OSN. Proto EU přijala i přes některé výhrady dohodu ATT⁸⁹ o kontrole mezinárodního obchodu se zbraněmi a přijímá i další legislativu. Příkladem legislativy, která ovlivňuje český zbrojní průmysl je i směrnice týkající se obchodu se zbožím dvojího užití.⁹⁰ Tato směrnice od Evropské Komise ukazuje, že i v obchodování se zbožím dvojího užití se dodržují opatření, která mohou limitovat české producenty, kteří se výrobou tohoto druhu produkce zabývají. Existuje zde celá řada povolení a licencí, které bere v úvahu právě Licenční rada MPO, která právě tyto licence vystavuje v rámci licenčního řízení, viz schéma 1.

Dalším hrozbou budoucího vývoje jsou embargo na vývoz zbrojní produkce, která mohou zabránit českým producentům ve vývozu jejich produktů do zemí, které by podle mezinárodních institucí, zejména OSN, mohly představovat bezpečnostní riziko. Seznam zemí, na které je uvaleno embargo, včetně jeho rozsahu, je uveden v pravidelných výkazech o kontrole exportu vojenského materiálu. Mezi zeměmi, na které je uvaleno embargo, najdeme mimo těch, které představují velké bezpečnostní riziko, jako je KLDR, i takové, u kterých není globální ani regionální nebezpečnost na první pohled patrná, například dříve uváděný Uzbekistán.⁹¹ Nemožnost vyvést zbrojní produkci zemí, které podle mého názoru nepředstavují riziko bezpečnostní, ale spíše politické, jako je Čína, může vést k citelnému oslabování našich zbrojních producentů ve světové konkurenci. Tento fakt byl patrný při již jednou zmiňovaném zablokování licence na prodej radiolokátoru Věra právě do Číny na popud USA, které viděly hrozbu ztráty výhody nad svým hospodářským rivalem.⁹²

⁸⁹ MZV [online]. 2005 [cit. 2011-03-05]. Smlouva o obchodu se zbraněmi. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/kontrola_exportu_zbrani/rb_osn_rezoluce/index.html>

⁹⁰ European Commission [online]. 21.1.2011 [cit. 2011-03-20]. Dual use. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/trade-topics/dual-use/>>

⁹¹ Kapitola 6, MPO [online]. 2010 [cit. 2011-03-29]. Výroční zpráva o kontrole vývozu vojenského materiálu, ručních zbraní pro civilní použití a zboží a technologií dvojího užití v České republice za rok 2009. Dostupné z WWW: <download.mpo.cz/get/35863/47236/565371/priloha001.pdf>

⁹² Reflex [online]. 16. 12. 2004 [cit. 2011-03-05]. Věra a Tamara. Dostupné z WWW: <<http://www.reflex.cz/clanek/stary-reflex-tema-reflexu/17692/vera-a-tamara-rx-diskuse.html>>

4 Situace ve vybraných firmách

Ve zbrojním průmyslu na našem území působí řada firem, které se úspěšně dostaly přes nepříznivou situaci v období po roce 1989 a stále fungují. Naproti tomu jsou zde i firmy, které vznikly až na základě privatizačních a konverzních problémů původních společností. Vybrány byly zástupci obou těchto skupin. Pro kontaktování a zjištění situace ve vybraných podnicích jsem vytvořil dotazník, ze kterého jsou pak údaje uvedené u vybraných firem.⁹³

Jsou to také firmy, které reprezentují odvětví zbrojního průmyslu s velkou perspektivou. Na jedné straně je to radiolokace, která proslavila ČR již za dob před rokem 1989. Jedná se moderní odvětví zbrojní výroby s vysokou technologickou náročností při výrobě. Na druhé straně je to výroba munice, tedy odvětví, ve kterém se právě díky vybranému zástupci pohybují české firmy již více než 180 let a jedná se tak o více než tradiční odvětví zbrojní produkce na našem území.

4.1 RETIA a. s.

Firma sídlící v Pardubicích. K návštěvě firmy došlo dne 7. 4. 2011 a konzultace proběhla s ing. Josefem Křížem, který ve společnosti zastává pozici technického vedoucího. Název RETIA je zkratka Real Time Applications, která popisuje hlavní zaměření společnosti. Jedná se o výzkum, vývoj a částečně i výrobu zařízení, jež dokážou v okamžité době vyhledávat své cíle. RETIA tedy působí v oblasti radiolokační výroby a je tak zástupcem jedné z dříve jmenovaných perspektivních oblastí produkce v českém zbrojním průmyslu. Její produkce se nezaměřuje pouze na vojenskou výrobu a existuje zde řada produktů určených pro výrobu civilní, která vznikala ve firmě postupně v průběhu její poměrně krátké historie.

4.1.1 Historie

Pro historii firmy RETIA je potřeba se zaměřit hlavně na společnost TESLA Pardubice, významným producentem z období před rokem 1989. Asi nejznámější oblastí produkce TESLY byla výroba pasivních radiolokačních zařízení, jako byly zejména RAMONA a především TAMARA, která dokázala detekovat i neviditelné americké letouny Stealth, což žádný jiný radar nedokáže.⁹⁴ TAMARA neměla ve světě

⁹³ Dotazník uveden v příloze 5

⁹⁴ Tesla Pardubice [online]. 2011 [cit. 2011-03-27]. Reference. Dostupné z WWW: <<http://www.teslapar.eu/reference.html>>.

v podstatě žádnou odpovídající konkurenci a byla významným vývozním artiklem v dobách konce východního bloku, kdy její exporty směřovaly samozřejmě nejvíce do SSSR, ovšem i do dalších zemí Varšavské smlouvy a také některých arabských zemí.⁹⁵

Každopádně po rozpadu východního bloku a řízeného hospodářství se TESLA ocitla v krizové situaci. Během privatizačních procesů několikrát došlo ke změně majitele, až se dostala do rukou společnosti HTT a vznikla tak HTT TESLA, která měla být opět konkurenceschopná. V době HTT TESLA bylo v podniku vedení, které bylo složené z bývalých vojáků, existovala zde naděje, že přes konexe mezi vojenskými kruhy a s dobrou znalostí vojenského prostředí může v TESLE opět fungovat výroba radiolokátorů. Výroba se po roce 1989 nezastavila, což byl také problém, jelikož se muselo vyrábět na sklad, kdy o produkci TESLY nebyl na počátku 90. let zájem, ale společnost vyráběla podle platných smluv a dohodnutého odběru z období před rokem 1989. Toto zboží pak leželo na skladu, a jelikož jeho předem dohodnutí odběratelé již ztratili zájem, nebo v případě SSSR přestaly úplně existovat, vznikly tak TESLE velké ztráty. Přesto mělo vedení HTT několik příležitostí TESLU oživit a obnovit zde produkci i poptávku.⁹⁶ Ovšem management HTT nebyl schopen domluvit podmínky kontraktu a tak se TESLA dostala do likvidace a postupně byla úplně zrušena.⁹⁷

Skupiny pracovníků některých oddělení začaly znovu spolupracovat a vznikaly tak malé podniky, které se zabývaly stejnou oblastí, jakou zaujímaly i v rámci TESLY Pardubice, jak uvádí tabulka 16.

Tab. 16 Firmy vzniklé z TESLY Pardubice

Firma	Obor
RETIA	Výzkum a vývoj radiolokačních zařízení
ELDIS	Výroba aktivních radiolokátorů, včetně oddělení výzkumu a vývoje
ElecTrans	Servis a údržba radiolokátorů
ERA	Výroba pasivních radiolokátorů
RCD	Výroba antén a rádiového příslušenství
T-CZ	Výroba a servis radiostanic

Zdroj: Dotazník pro společnost RETIA, vlastní úprava

⁹⁵ Osobní pohovor s Ing. Křížem

⁹⁶ Zájem byl z firem Marconi a Thomson, které chtěly diverzifikovat svá portfolia o produkci pasivních radiolokátorů, informace získané z osobního pohovoru od ing. Kříže

⁹⁷ Dotazník pro společnost RETIA

RETIA byla založena roku 1993 pracovníky Ústavu pro výzkum radiotechniky Opočinek, který prováděl výzkum a vývoj ve výrobním podniku TESLA. Ve svých počátcích se společnost RETIA soustředila na modernizaci aktivních radiolokátorů ruské výroby ve výzbroji AČR. Firma také profitovala z kooperace v rámci NATO, kdy již v minulosti získala právě několik modernizačních projektů v rámci výzbroje pro Alianci, zejména právě modernizace přístrojů ruské výroby ve snaze zajisti jejich kompatibilitu s již funkčními systémy NATO. Došlo také ke spolupráci se společností BAE, která získala kontrakt na modernizaci radarů ozbrojených sil Slovenské republiky a zadala tuto zakázku právě RETII, která měla již znalosti z radarové výroby v rámci TESLY a také neměla jazykovou bariéru při jednání se slovenskou stranou.⁹⁸

4.1.2 Současná situace a budoucí vývoj

V dnešní době se RETIA stále rozrůstá a její vývoj je poměrně úspěšný. Přehled produkce společnosti ukazuje tabulka 17.

Tab. 17 Produkce společnosti RETIA a. s.

Produkce	Zaměření	Pozice v rámci firmy
Aktivní radiolokátory	Vojenská	• Hlavní zdroj příjmů • Mezinárodní spolupráce
Systémy velení a řízení	Vojenská	• Dříve systém RACCOS pro AČR • 60 % produkce na export
Bezpečnostní systémy	Civilní	• Systémy vyhledávání za zdí • Perspektiva budoucí výroby
Záznamové zařízení	Civilní	• Stabilizátor příjmů • Na export jde cca 30 % • Leader na českém trhu

Zdroj: Dotazník pro společnost RETIA, vlastní úprava na základě údajů

V oblasti vojenské výroby se firma dostala do důležitého kontraktu na radarový systém, který je vyráběn několika firmami z celé Aliance. Tímto kontraktem se RETIA bude plně integrovat v rámci NATO a má možnost získat přístup k novým technologiím i k administrativním postupům v rámci Aliance. Samostatně pak získala společnost

⁹⁸ Dotazník pro firmu RETIA

významnou zakázku do Vietnamu, který se tak stal nejvýznamnějším partnerem RETIE v zahraničí. V rámci spolupráce se uvažuje i o zřízení pobočky přímo ve Vietnamu.⁹⁹

Vedle vojenské produkce se ovšem firma zaměřila také na vývoj produktů, které nemají čistě vojenský charakter a jsou využitelné i v civilní sféře. Již od počátku své existence v roce 1993 firma začala produkovat záznamová zařízení pro nahrávání komunikace. Počátky představovaly nahrávání hovorů přes telefony, vývoj pokročil až k možnosti nahrát i radiovou či obrazovou komunikaci vysílanou prostřednictvím jak analogových, tak i digitálních přístrojů. Jedná se zde tedy o doplnění vojenské výroby civilní zejména za účelem stabilizovat firmu po ekonomické stránce, ovšem je zde také patrná snaha o diverzifikaci portfolia produkce.¹⁰⁰

V rámci nevojenské produkce se v RETII zrodil výrobek, který poutá velkou pozornost na bezpečnostních výstavách a přehlídkách. Jedná se o zařízení, které dokáže detekovat pohyb skrz zdi. Možnosti využití jsou velkou perspektivou do budoucna. Zařízení by mohlo pomáhat při záchranných operacích v ruinách po přírodních katastrofách nebo například během zásahů speciálních policejních a vojenských složek během operací při záchraně rukojmích. Ovšem RETIA již obdržela několik návrhů na úpravu tohoto zařízení ReTWis, které by mohlo být determinantem budoucího vývoje společnosti.¹⁰¹

Co se týče perspektiv budoucího vývoje podniku s přihlédnutím na SWOT analýzu celého průmyslu, je zde k nalezení mnoho společných prvků. RETIA má zkušenosti díky lidem, kteří přišli již z TESLY, má velmi dobré konkurenceschopné produkty, které jsou v mnohém unikátní. Prodej produkce ovlivňují hlavně cenovou politikou a také kvalitním marketingem svých produktů. Tradici společnost sice nemá, ovšem navazuje na poměrně tradičního a silného výrobce z dob před rokem 1989, tedy na TESLU Pardubice.

Slabé stránky jsou v podniku patrné zejména v nemožnosti se rozvíjet na již stávající ploše, která je značně omezující, co se týče velikosti. Problémem je i nedostatek kvalifikovaných pracovníků, ovšem je zde dobře fungující spolupráce s vysokými školami.¹⁰² Podniky vznikl až po roce 1989, takže neměl problémy spojené

⁹⁹ Osobní pohovor s ing. Křížem

¹⁰⁰ Dotazník pro společnost RETIA

¹⁰¹ Dotazník pro společnost RETIA, Osobní pohovor s ing. Křížem

¹⁰² Dotazník pro společnost RETIA

s privatizací a konverzí zbrojní výroby, na druhou stranu právě tyto problémy v TESLE zapříčinily jeho vznik.

Příležitostí rozvoje je pro RETII celá řada, spolupráce s NATO fungovala již v minulosti a díky nové mezinárodní zakázce to vypadá, že bude fungovat i nadále. RETIA je aktivním členem AOBP. Poskytované informace usnadňují přístup celé společnosti k potenciálním zakázkám v zahraničí. Problematická je pouze offsetová část rozvoje společnosti, kdy se RETIA již několikrát snažila dosáhnout na pomoc v rámci offsetů, již byly dohodnuté offsety s některými firmami, ovšem zatím nedošlo k žádné realizaci offsetových programů ve prospěch společnosti. Přesto firma dokáže využívat příležitostí od MPO, kdy se jí podařilo získat dotace na své projekty, jako je právě ReTWis a spolupráce s politiky je v rámci RETIE v pořádku.¹⁰³

Každopádně to nebrání firmě RETIA se účinně bránit proti hrozbám ve vývoji, jako je silná konkurence. Konkurence v oblasti radarové techniky je rozsáhlá a to jednak v ČR, tak i v zahraničí. Pro RETII je domácím konkurentem firma ELDIS a v zahraničí jsou zde významní konkurenti zejména ze zemí bývalého východního bloku, tedy producenti z Ruska, Polska, Ukrajiny, Běloruska, ale také z Izraele. Konkurenci ve výrobě systému velení a řízení představují zejména podniky ze západní strany světa. Významní jsou producenti z Německa a Francie, v oblasti záznamových zařízení je zde podstatná konkurence zejména od izraelské firmy Niche. Díky čistě českým vlastníkům společnosti nehrozí odčerpávání zisků či znalostí do zahraničí.¹⁰⁴

4.2 Sellier a Bellot

Firma Sellier a Bellot sídlí ve Vlašimi. K osobní schůzce ve firmě došlo ke konzultaci s ing. Jiřím Dvořákem, hlavním personalistou firmy, dne 16. 2. 2011. Firma Sellier a Bellot je producentem munice do střelných zbraní.

4.2.1 Historie

Jedná se o nejstarší firmu na výrobu munice na světě. Na počátku své historie byla založena na území Prahy, konkrétně na Žižkově. Firma započala výrobu pod dohledem svých zakladatelů, francouzských vědců Louise Selliera a Nicolas Bellota, jejichž jméno nyní nese.¹⁰⁵ Výroba byla započata produkcí perkusních zápalek, tedy na svou dobu převratnou novinkou, která vylepšila tehdejší způsoby střelby. Náboje se ve

¹⁰³ Osobní pohovor s ing. Křížem

¹⁰⁴ Dotazník pro společnost RETIA

¹⁰⁵ Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 9

firmě začaly vyrábět až od 50. let 19. století. Význam tehdejší výroby zápalek může být dokreslen na faktu, kdy se v Americe perkusním zápalkám říkalo SB, tedy zkratkou názvu firmy¹⁰⁶. Expanze muničky pokračovala poměrně zdárně a v roce 1870 již otevírala čistě prodejní pobočku ve Vídni, v té době již vyráběla zápalky ve stovkách milionů kusů.¹⁰⁷

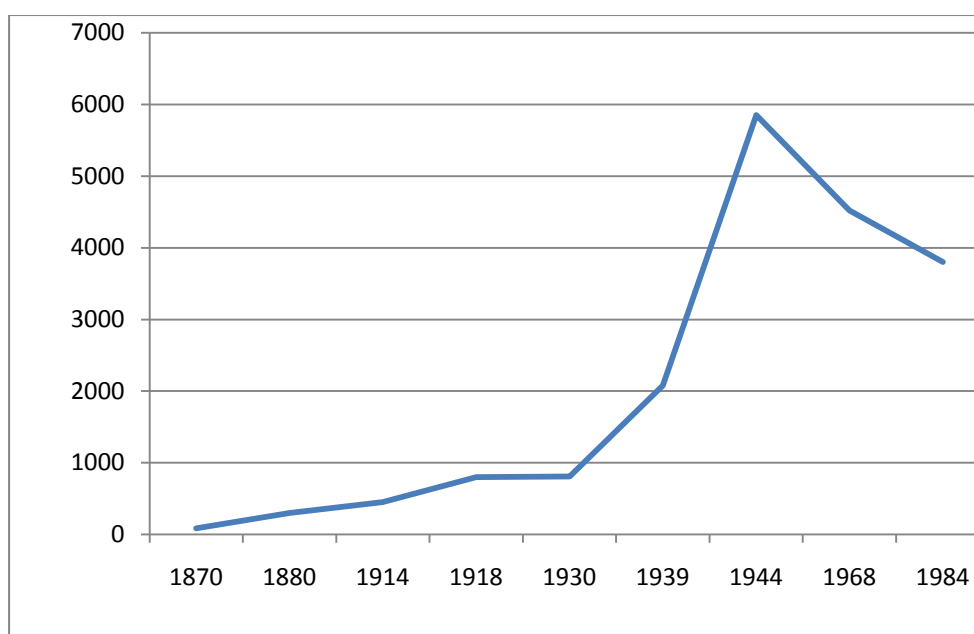
Tab. 18 Prodej perkusních zápalek v letech 1870- 1871

Země	Počet prodaných zápalek
Dolní Uhry, Horní Rakousy, Vídeň (domácí odbyt)	156, 2 mil.
Itálie	88,7 mil.
Orient	47, 8 mil.
Řecko	17, 6 mil.

Zdroj: Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 70

Firmě se nadále dařilo a její úspěšný rozvoj pokračoval i v dalších obdobích, což se dá nejlépe dokázat na počtu dělníků, kteří se ve společnosti podíleli na výrobě. Vývoj počtu dělníků v období monarchie a také během první světové války ukazuje graf 3.

Graf 3 Vývoj počtu dělníků ve firmě SB v různých obdobích



Zdroj: Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 85, 115, 189, 250

¹⁰⁶ Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 54,55

¹⁰⁷ Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 69

Období po 1. sv. válce bylo pro firmu také úspěšné, stejně jako pro celý zbrojní průmysl. Jednalo se o jediného dodavatele munice pro tehdy nově vzniklou Čs. armádu. Ovšem firma měla velké problémy s konkurencí ze zahraničí, protože i když už vyráběla se ztrátou, její ceny byly pořád až o 30 % vyšší než například francouzské.¹⁰⁸ Příznivý vývoj firmy přesto nadále pokračoval a vzhledem k rozvoji Prahy bylo nutné výrobu přestěhovat. Stalo se to mezi lety 1935 a 1936, kdy byla výroba přestěhována do současného areálu ve Vlašimi.¹⁰⁹ Firmě se podařilo ve 30. letech již zdatně konkurovat zahraničí a její obraty rostly společně s konjunkturou, která přišla po krizi, jak vykresluje následující tabulka 19.

Tab. 19 Vývoj obratu a země s největšími zakázkami v období 1934 - 1937

Rok	Obrat	Významní zákazníci
1934	7 mil. Kč	Bolívie, Čína, Afghánistán
1935	12,5 mil. Kč	Čína, jižní Afrika
1936	18,2 mil. Kč	Mexiko, Turecko
1937	50,5 mil. Kč	Estonsko, Rumunsko
1938	53 mil. Kč	SSSR, Estonsko, Čína

Zdroj: Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 172 - 176

Během 2. světové války se firmy zmocnili nacisté podobným způsobem známým i u jiných podniků, kdy dosadili do vedení podniku „svého“ člověka, který již řídil výrobu ve prospěch Německa. Firma SB započala s výrobou pro Wehrmacht a jeho spojence od září roku 1939.¹¹⁰

I v poválečném období měla firma odbyt a to díky rozbuškám a nábojům do brokovnic, pistolí a revolverů. V období do roku 1948 byly velkými zákazníky například Bulharsko, Holandsko, Švédsko a USA.¹¹¹

Po znárodnění musel být opuštěn název firmy Sellier a Bellot, francouzská jména zněla „kapitalisticky“, takže se firma přejmenovala na Blanické strojírný, hlavně pro zachování písmen SB v názvu společnosti, které byly ochrannou známkou firmy a vyskytovaly se na jednotlivých nábojích.¹¹² Produkce v období mezi lety 1948 a 1989 byla opět v dobré kondici a firma, která podle grafu 3, měla více, než 4000 zaměstnanců

¹⁰⁸ Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 148

¹⁰⁹ Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 168

¹¹⁰ Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 180

¹¹¹ Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 217

¹¹² Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 218

patřila k těm největším. Hlavním zdrojem příjmů v tomto období byla výroba a prodej vojenských nábojů, růst zaznamenaly také brokové náboje.¹¹³ Vývoz byl prováděn do 74 zemí světa, které si objednávaly mimo střeliva také muniční a obráběcí stroje.¹¹⁴

4.2.2 Současný stav a budoucí rozvoj

Privatizace ve firmě SB proběhla podobným způsobem jako ta v TESLE Pardubice. Opět zde došlo k několika změnám majitelů během krátkého časového období, ovšem během let 1998 a 1999 došlo ke stabilizaci vlastnické situace a firma opět rozběhla výrobu. Problém propouštění se nevyhnul ani firmě SB, kdy během 90. let došlo k poklesu na 1500 zaměstnanců. Počet zaměstnanců ovšem po stabilizaci opět narůstá a nyní jich je přibližně 1200, kdy k dalšímu poklesu od dob privatizace došlo následkem restrukturalizace a investiční politiky. V současné době je firma SB součástí mezinárodní společnosti, která je pod vedením brazilské společnosti CBC, která spolu s SB vlastní také americký Magtech a německý MEN.¹¹⁵

Produkce se po roce 1989 soustředí spíše na civilní výrobky, tedy například na náboje pro sportovní střelce, jež jsou pro ČR vždy velkou medailovou nadějí na Olympijských hrách, kdy firma plně spolupracuje s Asociací olympijských střelců. Co se týče exportů, je zřejmé, že SB je velmi proexportní firmou, kdy pouze 10 % produkce jde na český trh a zbylých 90 % je určeno pro vývoz. Firma nyní obchoduje s více než 70 zeměmi světa. Následující tabulka 20 ukazuje, kteří jsou největší zákazníci pro společnost SB podle objemu prodeje. Pro zachování citlivých údajů se tabulka 20 soustředí pouze na země seřazené podle velikosti prodané produkce bez konkrétních údajů o produkci jako takové.¹¹⁶

Tab. 20 Největší odběratelé produkce ze společnosti SB

USA
ČR
Německo
Brazílie
Rakousko
Polsko

Zdroj: Materiály získané ve společnosti SB

¹¹³ Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 249

¹¹⁴ Vladimír Karlický, Jindřich Hýkel, Dějiny firmy Sellier a Bellot (2006), str. 238

¹¹⁵ Dotazník pro společnost SB, osobní pohovor s Ing. Dvořákem

¹¹⁶ Dotazník pro společnost SB

Rozvoj do budoucna je v případě SB umožněn díky mnoha příznivým faktorům. Jednak se podařilo překonat nepříznivou privatizaci, i když během ní došlo k velikým ztrátám na zaměstnancích a to jak v oblasti výroby, tak i specializovaných odborníků. SB musela ukončit fungování vlastní školy na výchovu specializovaných pracovníků v oblasti muniční výroby. I přes problematický průběh 90. let se firma dokázala orientovat v globální ekonomice a najít vhodného strategického partnera do budoucna.

Pro SB je určitě příslibem i dlouholetá tradice, ze které pramení velké znalosti trhu, tedy zákazníků a také konkurence. Patrná je i snaha nespolehat se pouze na dodavatele a produkovat vlastní obráběcí a muniční stroje. Za silnou stránku můžeme pokládat i snahu firmy nespolehat se pouze na své již zavedené produkty a zvyšovat své portfolio výrobků o dva až tři nové produkty ročně. Konkurenceschopnost produktů ze SB je patrná již na seznamu zemí, se kterými společnost obchoduje. Mezinárodní obchod je prováděn se 71 zeměmi na všech kontinentech světa.¹¹⁷

Příležitosti pro úspěšný rozvoj firmy SB shledávám v nalezení strategického partnera ze zahraničí. Firma CBC má v Brazílii silnou pozici a společně s SB a dalšími dvěma firmami tvoří velmi silný globalizovaný celek. Pro firmu SB tedy není, v porovnání s firmou RETIA, úplně nezbytné získávat zakázky prostřednictvím AOBP a mezinárodní spolupráci díky offsetové politice.

Určitým problémem je ovšem vývoj v některých cílových destinacích, kdy může firma přijít o zakázku následkem například přírodních katastrof nebo hlavně politického problémů. Vlivem možné nepříznivé politické situace v konkrétní zemi je díky zákonům nutné dodržovat vývozní pravidla, která schvaluje stát, tj. MPO nebo MZV a tyto pravidla mohou ovlivnit situaci ve společnosti.¹¹⁸

Osobně se domnívám, že firma SB již překonala největší problémy s výrobou a s odbytem během období 90. let. Díky tomu, že je nyní součástí mezinárodní firmy, se konkurenceschopnou na globalizovaném trhu a může se tak dále úspěšně rozvíjet i do budoucna. Navíc je dle mého názoru správné, že firma se snaží každoročně přicházet s novými produkty, což je vlastnost, kterou jsme před rokem 1989 a během 90. let neviděli a která může firmě pomoci s případnými problémy při odbytu stávajících produktů.

¹¹⁷ Dotazník pro společnost SB

¹¹⁸ Osobní pohovor s ing. Dvořákem

Závěr

Při zjišťování údajů vhodných pro bakalářskou práci mě nejvíce zaskočila nulová ochota zaměstnanců Ministerstva obrany, kteří i přes několik pokusů neodpověděli na mé žádosti o spolupráci. To je hlavní příčina, že v práci nejsou zařazeny zdroje, které byly původně v zadání označeny jako relevantní. Nakonec se ovšem podařilo získat adekvátní náhradu v podobě odborných prací specialistů na obor zbrojní výroby a ekonomie obrany. Pozitivní byl naopak přístup ze strany pracovníků jednotlivých firem žádaných o spolupráci. Díky konzultacím a odpovědím na připravené dotazníky mi bylo umožněno lépe pochopit a vysvětlit situaci ve zbrojním průmyslu na našem území. Také jsem díky spolupráci s odborníky z praxe měl možnost věnovat část práce praktické části a mohl tak dokreslit teoretickou část při snaze o důvěryhodný popis situace ve zbrojním průmyslu.

Cíl práce byl naplněn za pomoci údajů zjištěných z knižních a internetových zdrojů. Podařilo se vysvětlit složitost a komplexnost celého zbrojního odvětví díky dokumentům, které se pro tyto účely podařilo sehnat na internetových stránkách Ministerstva průmyslu a obchodu. Dále práce definuje problematiku kontrol fungujících ve zbrojní výrobě a to jak ze strany domácích úředních institucí, tak i ze strany mezinárodních společenství a agentur, jejichž je ČR členem. Na základě údajů uvedených v práci je čtenáři umožněno pochopit strukturu zbrojního průmyslu na našem území včetně organizací, které jej ovlivňují za pomoci regulací a kontraktů.

Ve svém obsahu práce dokázala, že historie zbrojního průmyslu na našem území je značná a to jak ve svém rozsahu, tak i ve svém významu pro českou a československou ekonomiku. Ukázal se význam jednotlivých firem v určitých obdobích. Škoda Plzeň na konci 19. století i v období do roku 1938, kdy patřila k velmi důležitým podnikům, stejně jako podnik Zbrojovka Brno, která se stala jedním z největších producentů střelných zbraní na světě. Během období po druhé světové válce se zbrojní průmysl držel mezi nejdůležitějšími oblastmi ekonomiky státu. Knižní zdroje popisující historii zbrojního průmyslu nejsou v ČR výrazně rozšířené, přesto existuje několik titulů, které se touto problematikou zabývají. Pro danou kapitolu bylo použito několik z těchto zdrojů.

Došlo také k vysvětlení problematické situace ve zbrojním průmyslu po roce 1989, kdy na celé odvětví měly škodlivé účinky procesy konverze zbrojní výroby a privatizace zbrojních podniků do rukou majitelů ze soukromé sféry. Současná situace se

dle závěrů, které z práce vyplývají, se v mnohých aspektech posouvá k lepšímu stavu. Následná SWOT analýza pak ukazuje perspektivy možného vývoje do budoucna. Se zdroji v této pasáži došlo ke zmiňovaným problémům spojeným s neúspěšným spojením s Ministerstvem obrany. Tato instituce disponuje zdroji, které byly uvedeny v zadání bakalářské práce. Absence těchto zdrojů se podařilo kompenzovat z jiných dokumentů, disponibilních v knižní podobě i na internetových stránkách. Veškeré poznatky se podařilo prokázat na příkladech dvou rozdílných firem z ČR.

K naplnění cílů práce došlo v následujících rovinách. Práce ve svém celku může v praxi posloužit jako materiál k pochopení celkové komplexnosti zbrojního průmyslu. Jedná se o problematiku pojetí zbrojní výroby a také složitost institucionální struktury v rámci obranného průmyslu. Dále slouží k ilustrování významné historie zbrojní produkce na našem území v jednotlivých etapách dějin naší země a také k upozornění a vysvětlení problematických kroků v průběhu 90. let. Praktické využití nabízí i SWOT analýza možných perspektiv budoucího vývoje. Z údajů SWOT analýzy je dobře patrná možnost vysledování, jaké jsou silné a slabé stránky zbrojního průmyslu jako celku a jaké se mu nabízí možnosti a v čem je ohrožován pro další rozvoj. Díky spolupráci s odborníky z jednotlivých společností české zbrojní výroby jsou data ze SWOT analýzy projektována i do jednotlivých podniků. Informace z práce mohou tedy posloužit jednotlivým podnikům, ovšem i celému odvětví jako návod pro úspěšný budoucí rozvoj.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

ŠÁDA, Miroslav, et al. *Umlčené zbraně*. Praha: Naše vojsko, 1966. 256 s.

IVÁNEK, Ladislav; KRČ, Miroslav; PROCHÁZKA, Josef. *Obranný průmysl České republiky po rozpadu bipolarity*. Brno: Vojenská akademie, 2003. 153 s.

ČECHÁK, Oldřich, et al. *Zbrojní výroba-konverze-obranyschopnost*. Praha: MAGNET-PRESS, 1993. 124 s.

KRČ, Miroslav, et al. *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000. 176 s.

PROCHÁZKA, Josef; JANOŠEC, Josef; TŮMA, Miroslav. *Obranná politika Československé a České republiky*. Praha: MO ČR, 2009. 231 s.

IVÁNEK, Ladislav, et al. *Ekonomika a válka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. 110 s.

HÝKEL, Jindřich; KARLICKÝ, Vladimír. *Dějiny firmy Sellier a Bellot*. Praha : Naše vojsko, 2006. 263 s.

Elektronické zdroje

Parlamentní listy [online]. 11. 5. 2010 [cit. 2011-03-03]. Strojní a zbrojní průmysl si musíme chránit. Dostupné z WWW: <<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/165157.aspx>>

MPO [online]. 9. 2. 2006 [cit. 2011-03-03]. Čtvrtletní výkaz o produkci a prodeji zbrojní techniky. Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument9843.html>>

MPO [online]. 12. 4. 1994 [cit. 2011-03-03]. VYHLÁŠKA č. 89/1994. Dostupné z WWW: <<download.mpo.cz/get/26807/38885/446194/priloha011.doc>>

MPO [online]. 2010 [cit. 2011-03-29]. Výroční zpráva o kontrole vývozu vojenského materiálu, ručních zbraní pro civilní použití a zboží a technologií dvojího užití v České republice za rok 2009. Dostupné z WWW: <<download.mpo.cz/get/35863/47236/565371/priloha001.pdf>>

Reflex [online]. 16. 12. 2004 [cit. 2011-03-05]. Věra a Tamara. Dostupné z WWW: <<http://www.reflex.cz/clanek/stary-reflex-tema-reflexu/17692/vera-a-tamara-rx-diskuse.html>>

Transparency International [online]. 20. 7. 2003 [cit. 2011-03-04]. Nelegální vývoz zbraní. Dostupné z WWW: <<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=1307>>

MPO [online]. 15. 2. 2011 [cit. 2011-03-05]. Seznam držitelů povolení k 15.2.2011. Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument56926.html>>

MZV [online]. 2005 [cit. 2011-03-05]. Smlouva o obchodu se zbraněmi. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/kontrola_exportu_zbrani/rb_osn_rezolute/index.html>

UNODA [online]. 2011 [cit. 2011-03-05]. UNODA VISION STATEMENT. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/disarmament/HomePage/about_us/odavisio.shtml>

Euractiv [online]. 1. 5. 2006 [cit. 2011-03-05]. Veřejné zakázky v oblasti obrany. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/veejn-zakzky-v-oblasti-obrany>>

EDA [online]. 3. 5. 2007 [cit. 2011-03-05]. Background. Dostupné z WWW: <<http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area=Background&id=122>>

Obrana a strategie [online]. 2010 [cit. 2011-03-05]. Evropská obranná agentura v šesti letech. Dostupné z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2010/clanky/evropska-obranna-agentura-v-sesti-letech.html>>

MO [online]. 2010 [cit. 2011-03-05]. NATO - vznik. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=2409>>

MO [online]. 2010 [cit. 2011-03-05]. Hlavní orgány Severoatlantické aliance. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/nato/hlavni-organy/hlavni-organy-severoatlanticke-aliance-8248/>>

Sellier a Bellot [online]. 2011 [cit. 2011-03-12]. Hlavní stránka. Dostupné z WWW: <<http://www.sellier-bellot.cz/cesky/>>

Druhá světová [online]. 2010 [cit. 2011-03-12]. Statistiky. Dostupné z WWW: <<http://druha.svetova.cz/clanky/statistiky/>>

ČZUB [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. Okupace. Dostupné z WWW: <<http://www.czub.cz/UserFiles/File/24-25.pdf>>

Totalita.cz [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. Ústava ČSSR. Dostupné z WWW: <http://www.totalita.cz/txt/txt_zakon_1948-150.pdf>

Totalita.cz [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. Varšavská smlouva. Dostupné z WWW: <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/vsml.php>>

Military.cz [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. L 39 - Albatros. Dostupné z WWW: <<http://www.military.cz/czech/air/L-39/l39.htm>>

Military.cz [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. L 29 - Delfín. Dostupné z WWW: <<http://www.military.cz/czech/air/L-29/l29.htm>>

Military.cz [online]. 2010 [cit. 2011-04-05]. Samopal vzor 58. Dostupné z WWW: <<http://www.military.cz/czech/weapons/sa58/sa58.htm>>

MO [online]. 2000 [cit. 2011-04-05]. Zbrojní průmysl a vyzbrojování. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/mo/tisk/vojroz/zvl2000/147.htm>>

Nástrojárna Letov [online]. 2011 [cit. 2011-03-20]. Úvod. Dostupné z WWW: <<http://www.nastrojarna-letov.cz/>>

MO [online]. 2.2.2011 [cit. 2011-03-20]. Nová zbraň pro české vojáky. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/nova-zbran-pro-ceske-vojaky:-cz-805-bren-a1-a2-51537/>>

MO [online]. 2004-2010 [cit. 2011-03-20]. Offsety. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=6516>>

Zbrojovka Holice [online]. 2010 [cit. 2011-03-20]. Zbrojovka Brno. Dostupné z WWW: <<http://www.zbrojovkaholice.cz/zbrojovka-brno>>

European Comission [online]. 21.1.2011 [cit. 2011-03-20]. Dual use. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/trade-topics/dual-use/>>

Tesla Pardubice [online]. 2011 [cit. 2011-03-27]. Reference. Dostupné z WWW: <<http://www.teslapar.eu/reference.html>>.

Seznam tabulek, grafů a schémat

Tabulky

- Tab. 1 Druhy zbrojní produkce podle evidence MPO
- Tab. 2 Princip pěti „zlatých“ pravidel ATT
- Tab. 3 Program EDA ve 4 bodech
- Tab. 4 Smlouvy v rámci zbrojního průmyslu
- Tab. 5 Dělostřelecká výroba v Plzni a v monarchii během 1. Sv. války
- Tab. 6 Exporty tanků z výroby ČKD
- Tab. 7 Vývoj Zbrojovky Brno
- Tab. 8 Hlavní výrobky československé zbrojní produkce na konci 80. let
- Tab. 9 Zbrojní výroba ČR v mld. Kčs a Kč
- Tab. 10 Pravidla úspěšné konverze zbrojní výroby
- Tab. 11 Podíl zbrojní výroby ve vybraných podnicích
- Tab. 12 Výsledky konverze na český zbrojní průmysl
- Tab. 13 Vývoj počtu držitelů povolení k obchodu s vojenským materiálem
- Tab. 14 Počet licencí na vývoz a jejich hodnota
- Tab. 15 SWOT analýza k budoucímu vývoji zbrojního průmyslu
- Tab. 16 Firmy vzniklé z TESLY Pardubice
- Tab. 17 Produkce společnosti RETIA a. s.
- Tab. 18 Prodej perkusních zápalek v letech 1870- 1871
- Tab. 19 Vývoj obratu a země s největšími zakázkami v období 1934 – 1937
- Tab. 20 Největší odběratelé produkce ze společnosti SB

Grafy

- Graf 1 Skutečné, zveřejněné a skryté výdaje na obranu ČSSR 1961-1989
- Graf 2 Vojenské výdaje MO mezi lety 1993 – 2008
- Graf 3 Vývoj počtu dělníků ve firmě SB v různých obdobích

Schémat

- Schéma 1 Cyklus získání povolení a licence k obchodu

Seznam příloh

Příloha 1

Druhy zbrojní produkce podle evidence MPO a jejich číslo v seznamu vojenského materiálu

Příloha 2

Vybrané projekty EDA uzavřené či ukončené v roce 2009

Příloha 3

Offsetová smlouva se společností Gripen International

Příloha 4

Embarga na obchod se zbraněmi platná pro ČR v roce 2009

Příloha 5

Dotazník zaslaný do společností RETIA a Sellier Bellot

Přílohy

Příloha 1

Druhy zbrojní produkce podle evidence MPO a jejich číslo v seznamu vojenského materiálu

DRUH	ČÍSLO V SEZNAMU VOJENSKÉHO MATERIÁLU	CO SEM MJ. PATŘÍ
Zbraně a systémy zbraní se směrovou a kinetickou energií	1, 2, 21, 23	Lehké, těžké střelné zbraně, také jejich zaměřovače jak laserové, tak kinetické
Munice	3, 4, 8	Veškerá munice do střelných zbraní, také torpéda, rakety a bomby
Raketová technika	4, 8	Součást munice, torpéda a rakety
Vozidla konstruovaná pro vojenské užití	6	Tanky, vyprošťovací vozidla, obrněná a vyzbrojená vozidla, ovšem také pancéřované vlaky a samohybná děla.
Letecká technika speciální	10	Bojová letadla a vrtulníky
Elektronická a spoj. zařízení, infračervená a optická, systémy palby	5, 11, 12, 15, 20	Lokalizační a radiová zařízení ve veškerých úpravách
Technika zbrojní ostatní strojírenského charakteru	7, 9, 13, 16, 18	Námořní produkce, pancéřované produkty, také technologie na výrobu střeliva a veškeré znalostní a technologické vybavení.

Technika zbrojní ostatní nestrojírenského charakteru	7, 8, 14, 17, 19, 22	bojové látky, jako jsou plyny a výbušniny, dále také veškeré simulátory a pomůcky pro návuk a výcvik vojenského prostředí ,také programové vybavení a to nejen pro AČR, ale také pro další odběratele výrobků zbrojního průmyslu.
Zbrojní technika určená pro opravy a údržbu	24	Zejména údržba produktů ve zbrojním průmyslu

*Zdroj: MPO, Vyhláška č. 89/1994, Čtvrtletní výkaz o produkci a prodeji zbrojní
techniky*

Příloha 2

Vybrané projekty EDA uzavřené či ukončené v roce 2009

Projekty s českou spoluúčastí	Spolupracující země	Oblast projektu	Hodnota projektu
IMA GEM2	FR, CZ, FI, DE, NL, SE, UK	Munice	4 mil. EUR
TRAM GEM1	CZ, IT, NL	Obranné aplikace	4,5 mil. EUR
RAPTORS GEM1	CZ, IT	Radary	2,4 mil. EUR
Další významné projekty (bez ČR)			
MIDCAS ARM	SE, DE, ES, FR, IT	Vzdušná obrana	60,4 mil. EUR
KORRIGAN IAP1	FR, DE, ES, IT, NL, SE, UK	Výzkum nových technologií	47,4 mil. EUR

*Zdroj: Obrana a strategie [online]. 2010 [cit. 2011-03-05]. Evropská obranná agentura
v šesti letech. Dostupné z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2010/clanky/evropska-obranna-agentura-v-sesti-letech.html>>*

Příloha 3

Offsetová smlouva se společností Gripen International

- Společnost Gripen International se zavázala ve smlouvě realizovat offsetový program v hodnotě 130 % hodnoty pronájmu, tj. cca 25,5 mld. Kč.¹¹⁹
- Offsetový program má být realizován v období od podpisu smlouvy - 14. 6. 2004 do 31. 12. 2014¹²⁰
- Z celkové částky činí 80 procent nepřímé a 20 procent přímé offsety. Obsahem přímých offsetů jsou projekty spolupráce v oblasti českého obranného průmyslu včetně leteckého a kosmického průmyslu. Jde například o montáž, výrobu a export helikoptér S-76 v Aeru Vodochody, export ocelových plechů pro stavbu lodí od Vítkovice Steel či výrobu a export leteckých součástí od společnosti Honeywell Aerospace Olomouc.¹²¹
- Mezi nepřímé offsety patří výroba a export generátorů a jiných energetických zařízení společnosti BRUSH SEM, výroba a dodávky počítačů od firmy FIC či výroba a export hotelových toaletních potřeb společnosti Pacific Direct.
- Celkový počet offsetových projektů, kterými je naplňován offsetový závazek, je vyšší než čtyřicet.¹²²
- Bývalý mluvčí ministerstva obrany Andrej Čírtek již dříve uvedl, že pronájem gripenů doprovází nejrozsáhlejší a nejúspěšnější offsetový program v historii vyzbrojovacích projektů České republiky.¹²³

¹¹⁹MO [online]. 2004-2010 [cit. 2011-03-20]. Offsety. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=6516>>

¹²⁰MO [online]. 2004-2010 [cit. 2011-03-20]. Offsety. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=6516>>

¹²¹MO [online]. 2004-2010 [cit. 2011-03-20]. Offsety. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=6516>>

¹²²MO [online]. 2004-2010 [cit. 2011-03-20]. Offsety. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=6516>>

¹²³MO [online]. 2004-2010 [cit. 2011-03-20]. Offsety. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=6516>>

Seznam firem profitujících z offsetové smlouvy

Jihlavan, a.s. - Jihlava
Aliachem, a.s. - Pardubice
Vítkovice Steel, a.s. - Ostrava
PSJ Novotech, s.r.o - Praha 6
Brzdové automobilové kotouče, s.r.o. - Hradec Králové
Magnesium Elektron Recycling CZ, s.r.o. - Louka u Litvínova
BRUSH SEM, s.r.o - Plzeň
FIC CZ, s.r.o. - Rudná
A.E.G. Electric Tools, s.r.o. - Nýřany
BRISK Tábor, a.s. - Tábor
Karsit, s.r.o. - Jaroměř
Tyco Electronics Trutnov, s.r.o. - Trutnov
Wyman - Gordon, s.r.o - Kladno
GAMA Group, a.s. - České Budějovice
MPH Medical Plastik, s.r.o. - Přelouč
Frenken Brno, s.r.o. - Brno
Eaton Industries, s.r.o. - Chomutov
JOB Air, s.r.o. - Mošnov
ALSTOM Power, s.r.o. - Brno
THT Ostrava CZ, a.s. - Mošnov
Evektor, s.r.o. - Kunovice
Walter Engines, a.s. - Praha
Svitap J.H.J. s.r.o. - Svitavy
M.P.I. trading s.r.o. - Praha
Pacifik Direkt s.r.o. – Holice
Mora Aerospace, a.s. - Hlubočky
Svitap JHJ s.r.o.
M.P.I. Trading s.r.o.
Mora Aerospace, a.s.
Pacific Direct s.r.o
Mostro Engineering, a.s.

Zdroj: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=6516>

Příloha 4**Embarga na obchod se zbraněmi platná pro ČR v roce 2009**

Země	Rozsah embarga	Embargo na základě rozhodnutí
KLDR	úplné	Rada bezpečnosti EU Prodloužení embarga od RB OSN
Myanmar	úplné	Rada bezpečnosti EU
Írán	úplné	Rada bezpečnosti EU
Súdán	úplné	Rada bezpečnosti EU
Zimbabwe	úplné	Rada bezpečnosti EU
Konžská demokratická republika	částečné, výjimka na dodávky centrální vlády a mírové mise	Rada bezpečnosti EU Prodloužení embarga od RB OSN
Libérie	částečné, výjimka na dodávky centrální vlády a mírové mise	Rada bezpečnosti EU
Pobřeží slonoviny	částečné, výjimka na dodávky centrální vlády a mírové mise	Rada bezpečnosti EU Prodloužení embarga od RB OSN
Somálsko	částečné, výjimka na dodávky centrální vlády a mírové mise	Rada bezpečnosti EU
Uzbekistán	zrušení embarga	MZV ČR uplatní stále restriktivní posuzování
ECOWAS (země západní Afriky)	Zvláštní kontrolní režim	Dohoda EU - ECOWAS
Čína	Zákaz vývozu zbraní zneužitelných k potlačování lidských práv	Rada bezpečnosti EU
Eritrea	Zákaz vývozu zbraní - porušování embarga vůči Somálsku	RB OSN

Zdroj: Výroční zpráva o kontrole vývozu zbraní za rok 2009, vlastní úprava

Příloha 5

Dotazník zaslaný do společností RETIA a Sellier Bellot

1) Historie podniku? Jak se dostal na český trh? Vývoj před rokem 1989? Jak proběhla transformace v 90. letech v tomto podniku? Jaký je současný stav? Zajímavosti z historie?
2) Produkt, co se vše v podniku vyrábí? V čem jsou produkty specifické? Jaký byl vývoj produktů? Vyrábělo se pořád stejné množství a druhy nebo je zde závislost na určitých obdobích?
3) Obchod, vyrábí se pouze pro český trh nebo i pro zahraničí? Jací jsou hlavní partneři pro obchod u nás i v zahraničí, jaké jsou jejich podíly na zisku společnosti (stačí procentuálně)? Funguje zde přímé spojení mezi Vámi a klienty nebo je zde zprostředkovatel, případně kdo je zprostředkovatel?
4) Strategie, jaké jsou vyhlídky společnosti do budoucnosti, co se týče jak produktu, tak rozšiřování působnosti? Chystá se rozšiřovat portfolio produkce nebo zůstane u toho, co v současné době dělá? Bude se podnik rozšiřovat na více trhů nebo bude upevňovat pozici na současných trzích? Stejná otázka u výrobních podniků, bude se rozšiřovat jejich počet u nás či budou nějaké pobočky v zahraničí?
5) Partneři a konkurence, jací jsou hlavní partneři při výrobě u nás i v zahraničí? Jak je velký jejich význam pro celkový produkt? Jací jsou hlavní konkurenti pro firmu hlavně v zahraničí, ale pokud jsou i u nás?
6) Politika, Jak pomáhá firmě Ministerstvo obrany? Jsou zde nějaké podpůrné kanály od vlády? Je zde snaha o nějakou legislativní podporu? V jakých mezinárodních institucích je firma členem? Byl zde někdy problém prodeje do některé země z bezpečnostních či politických důvodů? Jsou zde problémy, co se týče patentových a licenčních opatření?
7) Co všechno ovlivňuje prodej? Jaké jsou tendence v prodeji v posledních letech? Jak se vyvíjel zisk v historii společnosti zejména v období mezi 80. a 90. lety? Jak se procentuálně rozděluje zisk společnosti?

Zdroj: vlastní úprava